

KAÇIRILAN ÇOCUKLAR RAPORU

HUKUKSAL DURUM

-Uluslararası
düzenlemeler
ışığında

-Ulusal
düzenlemeler
ışığında

KAÇIRILAN ÇOCUKLAR İLE MÜCADELEDE İLGİLİ KURUMKAR VE HİZMETLER

-Çocuk Kaçırma
Suçunu
Önlemeye Dair
Çalışmalar

-Çocuğun
İadesinden
Sonraki Süreç

ŞİDDETİ ÖNLEME VE REHABİLİTASYON DERNEĞİ

NİSAN 2021

DÜNYADAKİ DURUM

-Genel Çocuk
Koruma
Uygulamaları

-Ebeveyn
Kaçırması

-Kaçırılan/ Kayıp
Çocuk
Soruşturmaları

-Uyarı Sistemleri

TÜRKİYEDEKİ DURUM

-Çocukların cinsel
amaçlarla satılması
ve ticareti

-Çocukların
seyahat ve
turizmde cinsel
sömürüsü (ÇSTCS)

-Çocuk, erken
yaşta ve zorla
evlilikler (ÇEZE)

Bu rapor Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği (İMDAT) tarafından hazırlanmıştır.
İstanbul, Nisan 2021

İçindekiler

1. Yönetici Özeti	6
2. Tanımlar (Sözlük tanımı, sosyal medikal hukuki tanım, tipleri)	9
3. Dünyadaki Durum	11
3.1 Genel Çocuk Koruma Uygulamaları	11
3.2 Ebeveyn Kaçırması	12
3.3 Kaçırılan/ Kayıp Çocuk Soruşturmaları	13
3.4 Uyarı sistemleri	14
3.5. Ulusal Veri Tabanları	16
4. Türkiyedeki Durum	17
4.1. Çocukların Cinsel Amaçlarla Satılması Ve Ticareti	18
4.2. Çocukların seyahat ve turizmde cinsel sömürüsü (ÇSTCS)	19
4.3. Çocuk, erken yaşta ve zorla evlilikler (ÇEZE)	19
5. Hukuksal Durum	21
5.1. Uluslararası düzenlemeler ışığında	21
5.2. Ulusal düzenlemeler ışığında	24
6. Kaçırılan Çocuklar İle Mücadelede İlgili Kurumlar ve Kurumsal Hizmetler	26
6.1. Çocuk Kaçırma Suçunu Önlemeye Dair Çalışmalar	26
6.1.1. Çocuk Koruma Hizmetleri Sistemi	26
6.1.2. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı	26
6.1.3. Adalet Bakanlığı	26
6.1.4. İçişleri Bakanlığı	27
6.1.5. Kayıp Çocuklar Meclis Araştırması Komisyonu	27

6.1.6. Risk Altındaki Çocuklar için Sivil Toplum Kuruluşları	27
6.1.7. Çocuklarımız Kaybolmasın Kampanyası	27
6.1.8. Çocuk Koruma Dernekleri Destekleme Merkezi	27
6.1.9. Alo 183 Hattı	28
6.2. Çocuğun İadesinden Sonraki Süreç	28
6.2.1. Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM)	28
6.2.2. Çocuk Evleri	28
6.2.3. Çocuk Destek Merkezleri	28
6.2.4. Koruyucu Aile Sistemi	29
7. Orijinal Araştırma	30
7.1. Amaç	30
7.2. Yöntem	32
7.3. Bulgular	33
7.3.1. Sosyo-demografik özellikler	33
7.3.2. Çocukların Kaçırılmadan Önceki Süreçte Meydana Gelebilecek Durumlara Katılımcıların Fikirleri	36
7.3.3. Çocukların Kaçırılmadan Önceki Süreçte Herhangi Bir Suça Sürüklenip Sürüklenmediklerine Dair Katılımcıların Tepkileri.....	37
7.3.4. Katılımcıların, Daha Önceden Kaçırılan Çocuk Duyup Duymadıklarına Dair Soruya Verdikleri Tepkiler.....	37
7.3.5. Çocuğu Kimin/ Kimlerin Kaçırabileceği Sorusuna Katılımcıların Tepkileri.....	38
7.3.6. Diğer Bulgular	39
7.3.7. Sonuç	40
8. Öneriler.....	41

8.1. Amber Alert'in Türkiye'ye Uygulama Bazında Uyarlanması	41
8.2. Amber Alert ve Sosyal Medya Arasında Kurulabilecek İlişki.....	41
8.3. Türkiye'de Oluşturulabilecek Ulusal bir DNA, Parmak İzi ve Suçlu Profili Veritabanı	41
8.4. Aile İçi Çocuk Kaçırma Hakkında Ebeveyn Eğitimi.....	41
8.5. Alo 183	42
8.6. Çocuk Kaçırmaları ve Kayıplarının, Çocuğun Sömürüsü Açısından Değerlendirilmesi ve Bu Hususa Yönelik Ebeveyn Eğitimi.....	42
9. Sonuç.....	43
Grafik Listesi.....	45
Tablo Listesi.....	46
Kaynakça	47
İMDAT Derneği Kaçırılan Çocuklar Komisyonu	50

1. Yönetici Özeti

Tüm dünyadaki insan haklarına saygılı toplumlar açısından insanlığın geleceği olarak çocuklar görülmektedir. Bu toplumlar mevcut durumlarını daha da iyi şekilde geliştirmek için o toplumun bir parçası olan çocuklara ayrı bir önem atfetmektedir. Söz konusu çocukların itimat edilen ve insan haklarına saygılı bir geleceği inşa etmeleri ise ancak güvenli bir ortamda psiko-sosyal ve fizyolojik gelişmelerini tamamlamaları ile mümkün olmaktadır. Gelişmelerinin sekteye uğramaksızın tamamlanabilmesi ve hukuk nezdinde, yetişkin olarak kabul edilmeleri için de hem aile hem de devlet tarafından korunmaları gerekmektedir. Bahsi geçen korumaların sağlanmadığı durumlarda dünya açısından ortak bir sorun gündeme gelmektedir: “kaçırılan çocuk”. Çocukların kaçırılması başta çocuk, uzun vadede de toplum üzerinde olumsuzluklar doğurmakta ve ulaşılmak istenen insan haklarına saygılı toplum inşası idealleri gerçekleştirememektedir.

Araştırmalar göstermektedir ki, çocukların kaçırılması sadece belli bir coğrafyaya ya da topluma özel olmamakta bütün toplumların ve ülkelerin ortak tehlikesi olarak kendini göstermektedir. Bu tehlikenin önlenmesi için devletler hem çocukların kaçırılmaması için gerekli önlemleri alma hem de kaçırma sebeplerini ortadan kaldırma üzerinde çalışmaktadır. Geçmişten günümüze yapılan çalışmalarda çocukların kaçırılma sebepleri olarak fuhuş, organ ticareti, fidye, pedofili, terör, mültecilik, çocuk işçi ve evlilikleri belirlenmiştir. Bu sebepler arasında sayılan ancak hukuki özelliği itibarıyla onlardan ayrılan bir sebep daha bulunmaktadır. Literatürde uluslararası çocuk kaçırma olarak bilinen aile içi çocuk kaçırma özünde kaçırma değildir. Ancak yukarıda sayılan nedenlerde çocuk konusu suç olan bir fiilin gerçekleştirilmesinde süje olurken, uluslararası çocuk kaçırmada çocuk anne – baba arasındaki ilişkinin objesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Lakin her ne gerekçe ile olursa olsun kaçırılan çocuk olayın mağduru olarak zarar görmekte, bu nedenle de psiko-sosyal ve fizyolojik gelişimini sağlıklı olarak tamamlayamamaktadır.

Ülkemiz açısından istatistiki veriler ile durumun değerlendirilmesi gündeme geldiğinde ise endişe verici sayılar ile karşılaşılmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu’nun verilerine göre Türkiye’de kaçırılan çocuk sayısı son 9 yılda üç kat arttı. Türkiye’de son 9 yılda kaybolan çocuk sayısı toplam 104 bin 531’dir. Yılda ortalama 10 bin, günde ise 32 çocuk kaybolmaktadır.

Çocukların hangi nedenler veya amaçlar için kaçırıldığı veriler içinde ayrıntılı olarak paylaşılmasa da en yaygın sebepler arasında cinsel sömürü, terör ve çocuk evlilikleri yer almaktadır. Türkiye'nin Avrupa ve Asya arasında bir köprü görevi görmesi, ülkede yaşayan Türkiye vatandaşı ve yabancı mülteci çocukların cinsel sömürüye karşı savunmasız kalmasına neden olmuştur. Özellikle Türkiye'ye sınırı olan bazı ülkelere, örneğin Irak ve Suriye, çocukların cinsel sömürü amacıyla kaçakçılığının yapıldığı komşu ülkelerdir. Çocuğun, erken yaşta ve zorla evlilik sorununun ise binlerce göçmenle Türkiye vatandaşı çocuğuda etkilemektedir. Örneğin, Ekim 2019'da UNICEF tarafından yayınlanan tahminlerle örtüşmektedir: 2012-2018 verilerine göre 20-24 yaş arasındaki Türkiyeli kadınlarının yüzde 1'inin 15 yaşından önce ve yüzde 15'inin 18 yaşından önce evlendirildiği tespit edilmiştir.

Kaçırılmış veya kayıp çocuk küresel bir sorun olması ve insanlığın geleceğine dair ciddi sıkıntılar yaratacak olması nedeniyle hem çocuğun psikososyal gelişiminin korunması hem de toplumsal birliğin devamı için hukuki düzenlemeler getirilmiştir. Bu düzenlemeler ulusal hukukumuzda kanun hükümleriyle, uluslararası hukukta ise devletlerin taraf olduğu sözleşmeler ile uygulanmaya devam etmektedir. Kaçırılan çocuklarla ilgili olarak Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi, nedeni ne olursa olsun kaçırma eylemi ile birlikte çocuğun özerkliğini ihlal edecek tüm eylemleri hukuka aykırı kabul etmiştir. Bu sözleşmeye ek olarak Lahey'de kabul edilen Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Vehçelerine Dair Sözleşme de ebeveynleri tarafından kaçırılan çocuklara ilişkin usul ve hükümleri içermektedir. Türkiye her iki sözleşmeye de taraf olmasına ek, ulusal mevzuatta çocuğun kaçırılmasını özel bir suç tipi olarak kabul etmiş ve fiile cezai yaptırımı bağlamıştır.

**2012-2018 verilerine göre
20-24 yaş arasındaki Türkiyeli
kadınlarının yüzde 1'inin 15
yaşından önce ve yüzde
15'inin 18 yaşından önce
evlendirildiği tespit edilmiştir.**

Kaçırılan ya da kayıp çocukların bulunması için geliştirilen yöntemler yukarıda bahsi geçen hangi gerekçe ile çocuğun kaçırıldığı noktasında ayrılmaktadır. Zira çocuk bir suç fiili içinde fail ya da mağdur olmak için kaçırılmış ise farklı bir yöntem; uluslararası çocuk kaçırma vakası içinde bulunuyorsa farklı bir prosedür izlenmektedir. Uluslararası çocuk kaçırma vakalarında ise bu çocukların velayetinin bulunduğu ebeveynin ülkesine iadesi için, Türkiye'nin de taraf olduğu Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlerine Dair 25 Ekim 1980 tarihli Lahey Sözleşmesi bulunmaktadır. Çocukların ülkeye iadesi bu sözleşmede belirlenen prosedürlere göre sağlanmaktadır. Ancak Türk Ceza Kanunu kapsamında bir kaçırma söz konusu ise her ne kadar hukuki yaptırımlar ile korunma çemberi yaratılsa da

bu yaptırımlar failer ya da mağdur çocuklar bulunduktan sonra devreye girmektedir. Söz konusu çocukların bulunması için dünya çapında devletler birçok farklı uygulama veya yöntem geliştirse de en sık kullanılan ve gelişmiş ülkelerce de hâlihazırda uygulanmakta olan AMBER Alert isimli uygulamadır.

Toplumun ‘Kaçırılan Çocuklara’ yönelik bilinç düzeyi oldukça önemli bir husustur. Bu yüzden yapılan her türlü istatistiksel ve önlemeye yönelik çalışmaların şeffaf olması gerekmektedir. Bu sayede konu gündeme getirerek, her bir bireyin konu hakkında kendi kapasiteleri içerisinde eyleme geçme sorumlulukları ve motivasyonları hareke geçirilmiş olunur. Bu doğrultuda İMDAT Derneği ‘Kaçırılan Çocuklar Komisyonu’ olarak bir anket çalışması düzenlenmiştir. Ankete katılan yetişkin bireylerin; yaşı, cinsiyeti, meslek grubu ve yaşadığı coğrafi bölgeler ve çocuk sahibi olup olmadıkları dikkate alınarak bir Bilgi Tutum Ölçeği hazırlanmıştır.

Yapılan bu anket çalışmasının amacı toplumun ‘Çocuğun Kaçırılması’ konusunun alt başlıkları (ebeveyn/yabancı kaçırmaları, risk faktörleri, ebeveynlerin kaçırmaları öncesi ve sonrası tutumları) hakkında ne kadar bilgi sahibi olduklarını ve suçun gerçekleşmesi durumunda neler yapacaklarını öğrenmektir. Ayrıca Ambert Alert Uygulaması hakkındaki bilgi düzeyleri de değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Kaçırılan Çocuklar Komisyonu olarak toplumların geleceği olan çocukların bulunmalarının hukuki yaptırımların ağırlaştırılmasından daha öncelikli olarak ele alınması gereken bir problemidir. Veriler dikkate alındığında ülkemizde de AMBER Alert isimli uygulamanın kullanımına başlanması gerekmektedir. AMBER’de kamu tüzel kişileri ve vatandaşlar uygulamanın paydaşı olarak yer almaktadır. Bu şekilde çocukların korunması kolektif bir çalışma ile gerçekleştirilmektedir.

2. Tanımlar (Sözlük tanımı, sosyal medikal hukuki tanım, tipleri)

Teknolojinin ve iletişimin küreselleşmesiyle tüm dünyanın ortak sorunu olduğu ortaya çıkan kaçırılan çocuklar hem bireysel hem de toplumsal açıdan insanlık için uzun vadede tehlike oluşturmaktadır. Komisyonumuzun bu nedenle çalışmadaki amacı kaçırılan ya da kaybolan çocuklar hakkındaki farkındalığı arttırmak hem de bu çocukların bulunmasında teknolojinin katkılarından yararlanarak çözümler ortaya koymaktır. Çözüm önerilerinin hayata geçirilebilmesi için ise probleme dair temel noktaların açıklığa kavuşturulması önem arz etmektedir. Buna göre bu bölümde kaçırılan çocuklara ilişkin kavramlara, kaçırma sebeplerine ve tartışma başlıklarına yer verilecektir.

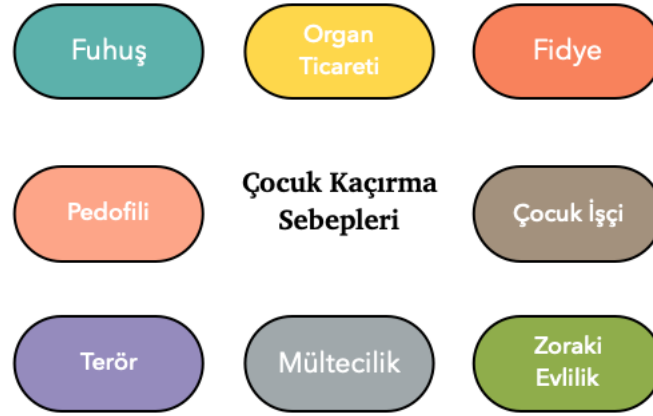
Kaçırılan çocuklar ile ilgili olarak üzerinde durulması gereken ilk kavram çocuk kavramıdır. Çocuk kelimesinin sözlük anlamı küçük yaştaki erkek veya kız olarak ifade edilmiştir (<https://sozluk.gov.tr/>, 22.03.2021). Söz konusu tanım görecelilik içermesi sebebi ile birçok soru işaretini de beraberinde getirmiştir. Tanımda yer alan küçük ibaresinin yoruma açık olması çocuk olarak kabul edilebilecek kimselerin hukuki korumadan yoksun kalması ihtimalini gündeme getirmektedir.

Polat'a (2019) göre "çocuk kaçırma, kandırma, yalan, güç kullanarak, bir borcu sebep göstererek ya da korkutarak, taciz ve cinsel sömürü amaçlı, zorla fuhuş ya da başka kölelik biçimli hayat için kişinin yerinin değiştirilmesidir." (s. 266).

Bu ihtimaller sebebi ile çocuk kavramı Türk Hukuku içerisindeki mevzuatında objektif bir tanım yapılarak gerekli korumaların kapsamına alınması sağlanmıştır. Buna göre 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu md. 3/1-a uyarınca daha erken yaşta ergin olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış ve 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) md. 6/1-b çocuk kavramını henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişi olarak tanımlamış bu yolla Türk Dil Kurumu tarafından yapılan tanımlamayı da içinde barındırmıştır. Ceza ve Çocuk Koruma Kanunumuza paralel olarak ayrıca Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi md. 1'de on sekiz yaşına kadar her insanı çocuk saymıştır.

Kaçırılan çocuklar hususunda çocuk kavramının netleşmesinden sonra değinilmesi gereken bir diğer kavram ise çocuk kaçırmadır. Çocuk kaçırma kavramına ilişkin mevzuatta ya da doktrinde üzerine birlik sağlanmış bir tanım görüşü halen daha bulunmamaktadır

(POLAT, 2019). Ancak doktrinde bazı tanımlar yapılmıştır. Polat’a (2019) göre “çocuk kaçırma, kandırma, yalan, güç kullanarak, bir borcu sebep göstererek ya da korkutarak, taciz ve cinsel sömürü amaçlı, zorla fuhuş ya da başka kölelik biçimli hayat için kişinin yerinin değiştirilmesidir.” (s. 266). TCK md. 234 ise çocuk kaçırma fiilini “... bir çocuğu veli, vasi veya bakım ve gözetimi altında bulunan kimsenin yanından cebir veya tehdit kullanmaksızın kaçırması veya alıkoyması”, Artuk, Gökçen ve Yenidünya (2009) ise, “failin mağduru kendi nüfuz ve etki alanına nakletmesi, mağdurun bulunduğu yerin değiştirilmesi” (s. 4551) olarak tanımlamıştır. Yargıtay da (Yargıtay 5. Ceza Dairesi, 1979), mağdurun kendi emniyet sahasından çıkarılıp failin nüfuz ve hâkimiyetine girmesi olarak kaçırmanın ifade etmiştir. Çocuk kaçırma kavramının hem eylem olarak çeşitli hem de korunmaya muhtaç bireyleri doğrudan ilgilendirmesi sebebi ile kapsamlı bir tanımının olması gerektiği bu nedenle hiçbir eksik noktanın bırakılmaması gerekmektedir. Ayrıntılı bir tanım olması nedeniyle görüşümüzü Polat’ın (2019) tanımından yana kullanmaktayız.

Grafik 1: Çocuk kaçırma sebepleri

Bizimde katıldığımız görüşteki tanımdan anlaşılacağı üzere temel olarak çocuk kaçırmanın sebepleri fuhuş, organ ticareti, fidye, pedofili, terör, mültecilik, çocuk işçi ve evlilikleri olarak sıralanabilir. Ancak bu sebepler içerisinde yer almamasına rağmen çocuk kaçırmanın özel bir türü bulunmaktadır. Ebeveyn kaçırması olarak da bilinen uluslararası çocuk kaçırma kavramının yukarıda bahsi geçen tanımdan farklı bir tanımı bulunmaktadır. Uluslararası çocuk kaçırma kavramı ve hükümleri 1980 tarihli Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçheleri Hakkında Sözleşme (Lahey Sözleşmesi) çerçevesinde düzenleme alanı bulmaktadır. Ebeveyn kaçırması ya da aile içi çocuk kaçırma olarak bilinen (FINKELHOR, HOTALING, & SEDLAK, 1991) eylemin tanımı çocuk üzerinde koruma veya ziyaret hakkına sahip kişinin bu hakkının ihlal edilerek, sözleşmeye taraf bir devletten diğer taraf devlete çocuğun haksız olarak götürülmesi veya götürüldüğü taraf devlet ülkesinde alıkonulmasıdır (ÖZDEMİR, 2019; HAREKET, 2020). Ebeveynin çocuğu görmek için kendisine tanınan sınırları aşması ülke içinde kalması takdirde suç eylemi gündeme gelecek

ve TCK uygulama alanı bulacaktır. Ancak söz konusu eylemin ülke dışına yansması halinde ise uluslararası sözleşme hükümleri uygulanacaktır.

Bir çocuğun ne sebeple olursa olsun kendi ve yasal temsilcisinin rızası olmadan yerinin değiştirilmesi kanun koyucu tarafından yaptırıma bağlanan bir eylemdir. Çocuk kaçırma kavramını doğası gereği kayıp çocuk ve kaçırılan çocuk kavramlarını da doğurmuştur. Zira kaçırılan çocuk aynı zamanda kayıp çocuk olması nedeniyle bu iki tanımlama iç içe geçmiştir. Çocuk kaçırma kavramının daha açık şekilde ortaya konabilmesi için bu iki noktaya da değinmek gerekecektir. Kayıp çocuk, ailesi ya da bakımından sorumlu diğer kişilerin bilgisi dışında, çocuğun o anki durumunun bilinmemesi ve yaşayıp yaşamadığı durumunun doğrulanamamasıdır (BOWERS, 2007; GÖNÜLTAŞ, 2019). Kaçırma fiilinin mağduru olan çocuk ise kaçırılan çocuk olarak kabul edilmektedir. Buna göre kayıp çocuk çocuğun evden kaçma vakalarında kabul edilen bir kavram iken, kaçırılan çocuk çeşitli faaliyetler (fuhuş, askerlik, çocuk işçiliği, vb.) için kendi ve ailesinin rızası dışında zor kullanılarak veya kandırılarak yerinin değiştirilmesi ve alıkonulmasıdır. Kaçırılan çocuk ve kayıp çocuk kavramlarının temelinde farklı eylemler ve niyetler bulunsa da günümüzde kayıp çocuk olarak adlandırılan çocuğunda mağduriyeti kaçırılan çocukla aynı olmaktadır. Zira çocukları çeşitli kölelik faaliyetlerinde kullanmak için kaçıran failer, kayıp çocuklara ulaştığında aynı amaçlarını onlar üzerinde de gerçekleştirmektedirler. Bu nedenle kavram olarak farklı tanımlamalara sahip olsalar da kayıp çocuk ve kaçırılan çocuk çözüm önerileri açısından aynı başlık altında toplanmaktadırlar.

İMDAT Derneği Kaçırılan Çocuklar Komisyonu'nun bu raporu Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin aşağıdaki 35. maddesi kapsamında hazırlanmıştır.

“Taraf Devletler, her ne nedenle ve hangi biçimde olursa olsun, çocukların kaçırılmaları, satılmaları veya fuhuşa konu olmalarını önlemek için ulusal düzeyde ve ikili ve çok yanlı ilişkilerde gereken her türlü önlemleri alırlar.”

3. Dünyadaki Durum

Kaçırılan veya kaybolan çocuklarla ilgili olarak Dünyadaki güncel durum ve yaygın olarak uygulanan özel çalışmalar genel çocuk koruma uygulamaları, uluslararası çocuk kaçırma, kaçırılan veya kaybolan çocuklar hakkındaki soruşturmaların yürütülmesi ve uyarı sistemleri ile veri tabanlarının çalışma prensipleri başlıkları altında incelenecektir.

3.1.Genel Çocuk Koruma Uygulamaları

Belarus'ta uluslararası kapsamda çocukları koruma kapsamında bir takım sivil toplum kuruluşları vardır. Bunların en kapsamlısı uluslararası sivil toplum kuruluşu Ponimanie'dir. Bu kurumlarla, özellikle zor durumda olan çocuklar, ihmal ve istismara uğrayan ya da uğrama riski bulunan çocuklar ve kimsesiz veya belli kurumların çatısı altında yaşayan çocuklar koruma kapsamına alınırlar. Ponimanie başkanlığında kurumlar, yaz kampları, seminerler ve atölyeler gibi düzenlemeler yaparlar; yayınlar çıkartırlar ve çocukların korunması, çocuk istismarının ve çocukların satışının önlenmesine yönelik analizler ve araştırmalar yürütürler.

2012 yılında Ponimanie, Belarus'ta, Kayıp ve İstismara Uğramış Çocuklar Merkezi'ni kurdu. Kayıp ve İstismara Uğramış Çocuklar Merkezi, kitle iletişim kaynaklarını kullanarak, kayıp ve kaçırılan çocuk hakkında halkı bilgilendirir, kayıp çocukları aramaya adanmış gönüllü grupların faaliyetlerini koordine eder ve yasa uygulayıcı kurumlara kayıp çocukları aramada yardımcı olur. Merkez ayrıca, kayıp çocukların ebeveynlerine hukuki ve psikolojik yardım sağlamayı ve düzenli olarak evden veya eğitim kurumlarından kaçan çocuklarla alakalı önleyici çalışmalar yapmayı planlıyor.

Benzer olarak Kanada'da, Kanada Kraliyet Atlı Polisi'ne (RCMP) bağlı Ulusal Kayıp Kişiler ve Tanımlanamayan Kalıntılar Merkezi (NCMPUR), ülke çapında kayıp kişiler ve kime ait olduğu tanımlanamayan kalıntıların soruşturmasında kolluk kuvvetlerine, tıbbi muayene memurlarına ve adli tıp görevlilerine yardımcı olur. NCMPUR'un kayıp şahıslar ve kimliği belirsiz kalıntılar için ulusal bir web sitesi vardır ve ayrıca kolluk kuvvetlere, iyi uygulamalar yapılabilmesi ve soruşturma etkinliğini artırmak için eğitimler verir. Ulusal Kayıp Çocuk Operasyonları (eski adıyla Ulusal Kayıp Çocuk Hizmetleri) NCMPUR'a dâhil edilmiştir. NCMPUR ayrıca beş federal hükümet kurumundan oluşan "Kayıp Çocuklarımız" programının bir üyesidir. NCMPUR'un birlikte çalıştığı kurumlar; Kanada Sınır Hizmetleri, Global Affairs Canada, Kanada Göçmenlik, Mülteciler ve Vatandaşlık ve Kanada Adalet Bakanlığı'dır. Bu beş kurum, kayıp çocukları bulmak ve ebeveynlerine ve yasal vasilerine iade etmek için ulusal düzeyde koordine olur ve birlikte çalışırlar. Kayıp çocukların kurtarılmasına ve çocukların kaybolmasını önlemeye yardımcı olacak programlar aracılığıyla ulusal bir farkındalık oluştururlar. Ayrıca, Kanada Kayıp Çocuklar Derneği gibi çeşitli kuruluşları vardır.

3.2.Ebeveyn Kaçırması

Kanada’da, çocuğun velayeti olmayan diğer ebeveyn tarafından şehirler veya uluslararası kaçırılması suç olarak kabul edilir. Çocuklar için yasal çıkış kontrolleri bulunmamakla birlikte, bireysel gözaltı prosedürlerine belirli hükümler dâhil edilebilir. Kanada Dışişleri ve Uluslararası Ticaret Ofisi, uluslararası çocuk kaçırma ile ilgili yanlış suçlamalardan kaçınmak için, yurtdışına yalnız, gruplarla veya velayet ebeveynlerinden yalnızca biriyle

seyahat eden çocukların ebeveyn(ler) veya yasal vasi tarafından doldurulmuş ve imzalanmış bir izin mektubu taşımalarını tavsiye ederler. Muvafakat mektubunun, mektubun geçerliliğini belirleme yetkisine sahip bir yetkili tarafından onaylanması, damgalanması veya mühürlenmesi tavsiye edilir. Bununla birlikte, bir muvafakat mektubu yalnızca seyahat edilen ülke tarafından talep edilmesi halinde kullanılabilir, ülkeden ayrılırken Kanadalı yetkililer tarafından incelenmez. Kanada Hükümeti ayrıca çocukla seyahat etmeden önce, bireylerin bir avukatla konuşmalarını ve kendileri ve refakat ettikleri her çocuk için uygun kimlik belgesi almalarını önermektedir.

Diğer ebeveynin çocuk(lar)ını ülkeden çıkarabileceğinden korkan bir ebeveyn, Passport Canada ile iletişime geçerek çocuklarının “Passport Canada”nın "Sistem Gözetleme" ye girmesini isteyebilir. Sistem Gözetleme, çocuğun adına bir Kanada pasaportu düzenlenmeden önce atılması gereken ek soruşturma adımlarını etkinleştirir. NCMPUR, Kanada'ya yurt dışından giren veya Kanada'yı terk edip başka bir Lahey Sözleşmesi imzası olan yere seyahat eden kaçırılan ebeveynin ve çocuklarının yerinin tespit edilmesinde yardım sağlamak için Uluslararası Çocuk Kaçırmaya Dair Lahey Sözleşmesi kapsamında federal, eyalet ve bölgesel Merkezi Makamlarla özel düzenlemelere sahiptir.

Amerika’da da ebeveyn kaçırması 50 eyalette suç kapsamına girer ve 1 yıllık hapis cezası uygulanır. Tüm ABD vatandaşları, ABD Dışişleri Bakanlığı- Konsolosluk İşleri Bürosu aracılığıyla pasaport başvurusunda bulunabilir. 16 yaşın altındaki ABD’li çocukların pasaport için yetkili bir pasaport başvuru tesisine şahsen başvurmaları ve ebeveynleri / velileri ile birlikte olmaları gerekir. Çocukla birlikte gelen yetişkin(ler), çocukla ilişkilerini göstermeli, ABD vatandaşlığı ve fotoğraflı kimlik belgelerini sunmalı ve mümkünse her iki ebeveyn / veli de bulunmalıdır. Bir çocuk 16 veya 17 yaşında ise ve kendi kimlik belgesine sahipse, ebeveyn izni olmadan pasaport başvurusunda bulunabilir, ancak Konsolosluk İşleri Bürosu çocuğa en azından bir ebeveyninin eşlik etmesini tavsiye eder.

3.3.Kaçırılan/ Kayıp Çocuk Soruşturmaları

Kanada'da, Kayıp/ kaçırılan çocuk vakaları üzerinde çalışan farklı kuruluşlar arasında birkaç resmi anlaşma vardır. Örneğin, RCMP'nin AMBER Uyarılarının dağıtımı için Kanada Kablosuz Telekomünikasyon Birliği ile ulusal bir anlaşması vardır. Ek olarak, Kayıp Çocuklarımız programı, NCMPUR'un çocukları yasal ebeveynlerine / vasilerine geri döndürme çabalarını koordine etmek için diğer federal hükümet kurumlarıyla birlikte çalışmalar yürütmektedir.

Amerika'da kaçırılan çocukların soruşturmaları sırasında ihtiyaç duyulan yerel veya eyalet kolluk kuvvetleri kaynaklarına ek olarak, FBI, Çocuklara Karşı İşlenen Şiddet Suçları programını ve Ekim 2005'te Çocuk Kaçırma Ekipleri kurdu. Eyalet ve yerel kolluk kuvvetlerine saha araştırması, teknik ve kaynak yardımında bulundu. Ekipler, öncelikle aile dışı kaçırımlarıyla, fidye için çocuk kaçırımlarıyla ve çocukların gizemli bir şekilde ortadan kaybolmalarıyla ilgileniyor.

3.4.Uyarı Sistemleri

Belarus'ta, 2014 yılında Ponimanie, Avrupa'da çocuk kurtarma uyarısı yapan ve kayıp çocuklarla ilgili polis ağı olan AMBER Alert Europe'un bir üyesi oldu. Belarus'ta bugüne kadar kaçırılan ya da kaybolan çocuklar için acil uyarı sistemi geliştirilmemiştir. Bununla birlikte, geleneksel fotoğraf dağıtım mekanizmaları mevcuttur. Kayıp ve İstismara Uğramış Çocuklar Merkezi ve arama-kurtarma ekipleri (Angel ve Simuran), kayıp çocuk hakkında çevrimiçi ve basılı olarak bilgi yayarak, halkı kayıp çocuklar hakkında bilgilendirme konusunda kolluk kuvvetlerine yardımcı olurlar. Bölgesel yürütme kurulunun İçişleri Müdürlükleri, kayıp şahıslarla ilgili bilgileri kendi resmi web sitelerinde yayınlar. Ek olarak, Angel gönüllüleri, aktif aramalar başladığında acil durum mesajlarıyla toplumu bilgilendirirler.

Kanada'nın AMBER Uyarı Programı, çocuk kaçırma olayları için hızlı ve oldukça etkili bir acil durum uyarı sistemi görevi görür ve hem medyayı hem de halkı bilgilendirir. Program tüm illerde uygulanmaktadır. RCMP'nin, Kanada Kablosuz Telekomünikasyon Birliği ile, cep numaralarını kaydettiren kişilere kısa mesajlaşma sistemi (SMS) aracılığıyla uyarıların gönderilmesine izin veren ulusal bir anlaşması vardır. Kayıp çocukları güvenli bir şekilde kurtarmak için tasarlanmış bir sistem olan AMBER Alert, yalnızca kritik kaçırılma vakalarında polis tarafından etkinleştirilebilir. NCMPUR Operasyonları tarafından koordine edilen Ulusal AMBER Uyarı Çalışma Grubu, il AMBER Uyarı koordinatörlerinden oluşmaktadır (International Centre for Missing & Exploited Children, 2016).

Ek olarak, Missingkids.ca, Kanadalıların e-posta, faks, Facebook veya Twitter gibi elektronik platformlar aracılığıyla ALERT sisteminde bulunmayan kayıp çocuk uyarılarını almak için kaydolmalarına fırsat tanıyan, MissingKidsALERT'i geliştirdi. Benzer şekilde, Kanada Kayıp Çocuklar Derneği, halkı, kayıp çocuklar konusunda hızlı bir şekilde uyarmak için mekanizmalar geliştirdi.

Derneğin, " Most Valuable Network (En Değerli Ağ)" programı, AMBER Uyarılarını ve Acil Kayıp Çocuk Uyarılarını bölgelerindeki Facebook ve Twitter kullanıcılarına yaymaya yardımcı olur. Ayrıca, Kanada Kayıp Çocuklar Derneği tarafından yönetilen "Kod Arama" ve "Marketwired" gibi diğer programlar, kayıp çocukları hızlı bir şekilde bulmak için şirketlere (akıllı telefon uygulamaları aracılığıyla) ve medya kuruluşlarına sahiptir. Kayıp bir çocuk vakası, Kanada'nın AMBER Uyarısı için uygun olmadığında bu program, kolluk kuvvetleri ve halkın fotoğraf dağıtım mekanizmalarını devreye sokabilir. Örneğin, NCMPUR'un Canada's Missing web sitesi, kayıp çocukların resimlerini (varsa), fiziksel özelliklerini ve kaybolma durumlarıyla ilgili bilgileri dâhil olmak üzere ülkenin dört bir yanından kayıp kişilerin profillerini bulundurmaktadır. Bu profiller, yetişkinlerin yanı sıra kayıp çocukların profilleridir ve birincil araştırma kurumunun (Adalet Bakanlığı) talebi üzerine yayınlanır.

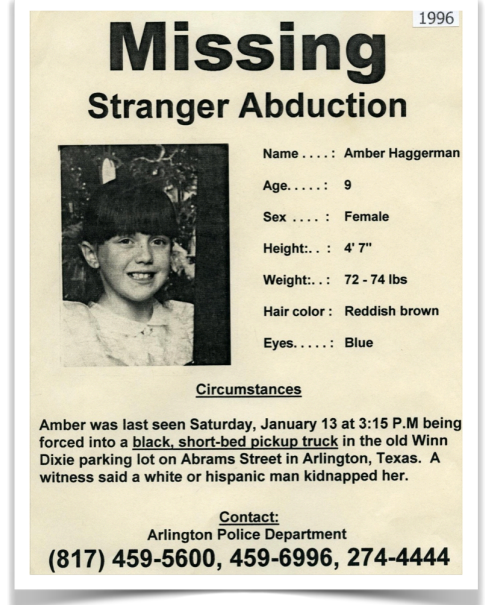
Amerika'da, AMBER (America's Missing: Broadcast Emergency Response) Uyarı Programı, ilk kez 1996'da geliştirildi ve ismi, kaçırılan ve vahşice öldürülen 9 yaşındaki Amber Hagerman'ın anısına verildi. AMBER Uyarı Programı, kaçırılan çocukları bulmak ve kayıp çocuğu olabilecek en hızlı şekilde kurtarmaya yardımcı olmak için ekipleri harekete geçiren bir erken uyarı sistemi görevi görür. Adalet Bakanlığı, birçok eyaletin minimum varyasyonlarla uyguladığı AMBER Alarmı başlatmak için tavsiye edilen kriterleri oluşturmuştur. Bir çocuk kaçırma vakası AMBER Alert kriterlerini karşıladığında, çocuk ve olası kaçırana ilişkin bilgiler, Acil Durum Uyarı Sistemi aracılığıyla devlet görevlilerine ve birincil istasyon olarak belirlenen medya kuruluşlarına / yayıncılarına gönderilir.

Bu medya kuruluşları, vaka bilgilerini radyo, televizyon ve kablo sistemlerine ulaştırır. Kolluk kuvvetlerinin, acil uyarıyı daha fazla kişiye dağıtması gerekiyorsa, uyarı mesajını, cep telefonu olan şirketlerle, Açık Hava Reklamcılığı Derneği ile ve Kamyon Şoförü Dernekleri de dâhil olmak üzere dağıtım ortaklarıyla paylaşmak için NCMEC ile iletişime geçebilirler.

Bildirilen kayıp çocuk vakalarının tümü bir AMBER Uyarısı için uygun olmadığından, Amerika yasa uygulayıcıları, ebeveynleri / velileri, kayıp çocukları hakkındaki bilgileri çocuğun kaybolmasından sonraki ilk 48 saat içinde yaymaya teşvik eder. NCMEC, çocuğun eksik bilgilerinin ve resimlerinin medyaya dağıtılmasında merkezi bir rol oynar. NCMEC,

web sitesinde kayıp çocukların fotoğraflarını görüntüler; fotoğrafları kurumsal fotoğraf ortaklarıyla (kayıp çocukların resimlerini dağıtan şirketler ve kuruluşlar) paylaşır ve ulusal ve bölgesel zincir mağazalarda, alışveriş merkezlerindeki restoranlarda ve yaya trafiğinin yoğun olduğu alanlardaki ilan panolarında kayıp çocukların resimlerinin bulunmasını sağlar. Ayrıca, ulusal posta reklam broşürlerinde, ulusal ve bölgesel geniş tirajlı dergilerde ve haber bültenlerinde, ağ ve televizyon programlarında kayıp çocukların fotoğraflarının ve bunlarla ilgili bilgilerin yayılmasını sağlar.

3.5.Ulusal Veri Tabanları

2008 yılında, Belarus'ta kimlere ait olduğu belirsiz ceset kalıntılarının DNA örneklerini, son derece ağır suçlarla itham edilen suçluların DNA örneklerini, suç kanıtlarını ve kayıp kişilerin akrabalarının DNA örneklerini içeren bir DNA veri tabanı oluşturuldu.

Kanada'da NCMPUR, Ulusal Kayıp Çocuklar / Kişiler ve Tanımlanmamış Kalanlar Veri tabanını (MC / PUR) geliştirmiştir. MC / PUR, bir kayıt yönetim sistemi olmamakla birlikte, farklı kurumların her kayıp kişi veya tanımlanamayan ceset kalıntıları için vaka bilgilerini sisteme, belirli bir süre boyunca, birden çok kez girilmesine veya kaldırılmasına izin verir. Bu tür vaka bilgileri; fotoğrafları, araştırmacı görüşlerini, analist notlarını ve soruşturan kurumlar ve bireylerle ilgili bilgileri içerir.

Amerika'da FBI, 27 Ocak 1967'de bir "suç verilerinin elektronik ortamda takas edilmesini sağlayan" (Electronic Clearinghouse of Crime Data), NCIC'i geliştirdi. Tüm federal, eyalet ve yerel kolluk kuvvetleri ve diğer ceza adaleti kurumları, yıl boyunca, günün 24 saati NCIC'e erişim hakkına sahiptir. NCIC, çocukluklarından beri kayıp olan yetişkinler, şu anda kayıp olan çocuklar ve kimliği belirsiz şekilde yaşayan ve ölen kişiler hakkında bilgileri içerir. FBI, kayıp şahıslarla ilgili bilgileri birleştirmek için 1975 yılında NCIC içinde Kayıp Kişiler Dosyasını oluşturdu.

ABD Adalet Bakanlığı'nın Ulusal Adalet Enstitüsü, kayıp şahıslar ve tanımlanamayan insan kalıntılarıyla ilgili bilgileri içeren Ulusal Tanımlanamayan Kişiler Sistemi (NamUs) Kayıp Kişiler veri tabanını yönetmektedir. NCIC'den farklı olarak, kolluk kuvvetleri, müfettişler, tıbbi denetçiler ve genel halk, NamU'lardaki ücretsiz çevrimiçi kayıp şahıslar veri tabanına erişebilir ve yeni kayıp vakalarını arayabilir ve yeni kayıp vaka ekleyebilir ve kayıp şahısla ilgili fotoğraflar ve diğer fiziksel ve durumsal ayrıntıları ekleyebilirler. Bilgiler, NamUS'larda bir 'kayıp vakası' olarak görünmeden önce doğrulanır.

4. Türkiye'deki Durum

Dünyadaki kaçırılan veya kaybolan çocukların durumu ve bu çocuklar için ne gibi çözümlerin ortaya konduğu incelendikten sonra Türkiye'deki güncel durumun da değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu değerlendirmenin önemi ülkemize özel çözüm önerileri sunabilmek açısından ortaya çıkmaktadır. Güncel durumun değerlendirilebilmesi için bu başlık altında genel duruma ve en çok karşılaşılan kaçırma nedeni olan çocuğun cinsel özgürlüğüne karşı suçlara ilişkin veriler yer alacaktır.

Türkiye'nin çocuk kaçırma için hayati bir rota durumundadır. Ortadoğu, Doğu ve Güney Avrupa'ya sınırları bulunan coğrafi konumu, ülkenin Asya ve Avrupa arasında bir köprü olarak algılanmasına neden olmaktadır. Bununla beraber önemli bir sorun ortaya çıkmaktadır. Ülke çocuklarının cinsel sömürüsü amacı da dâhil olmak üzere insan ticareti için bir geçiş, varış ve başlangıç ülkesi durumuna gelmiştir. Türkiye'nin coğrafi konumu, ülkede yaşayan Türkiye vatandaşı ve yabancı mülteci çocukların cinsel sömürüye karşı savunmasız kalmasına neden olmuştur. 2016'daki başarısız askeri darbe girişiminin ardından gelen iki yıllık olağanüstü hal insan hakları alanında çalışanlar da dahil olmak üzere sivil toplum kuruluşlarının aktivitelerini kısıtlamasına neden olmuştur. Bu sebeple hükümet ve sivil toplum kuruluşları arasındaki ilişkiyi zedelenmiştir. (ECPAT, Ülke Değerlendirmesi - Türkiye, 2020).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun verilerine göre Türkiye'de kaçırılan çocuk sayısı son 9 yılda üç kat arttı. Türkiye'de son 9 yılda kaybolan çocuk sayısı toplam 104 bin 531'dir. Yılda ortalama 10 bin, günde ise 32 çocuk kaybolmaktadır (Demirören Haber Ajansı (DHA), 2021). 2008 yılında kayıp müracaatı yapılan ve güvenlik birimleri/vatandaş tarafından bulunarak güvenlik birimlerine getirilen kayıp çocuk sayısı 4 bin 517 iken; bu sayı 2014 yılında yüzde 314'lük artış ile 18 bin 696'e yükselerek en üst seviyeye ulaşmıştır (Sözcü Gazetesi, 2021).

Savaştan ve şiddetten kaçan veya daha iyi eğitim ve geçim imkânı gibi daha iyi yaşam şartları için bulundukları yerleri terk eden çocuklar ve aileleri bulunmaktadır. Bu göçün sonucunda bulundukları yerleri terk eden çocuklar insan ticareti yapanların şiddetine, istismarına ve sömürüsüne daha açık hale gelmektedir. İnsan tacirleri psikolojik baskı, tehdit ve borç esareti yöntemlerini kullanarak daha fazla çocuğu kontrol altına almaktadır. Özellikle kız çocukları bir başka kente veya ülkeye götürülerek orada seks işçisi olarak çalışmaya zorlandığı bilinmektedir. Bununla birlikte Suriyeli genç erkek mülteciler de fuhuşta cinsel sömürüye karşı bir o kadar savunmasızdırlar. Örneğin, 2016 yılında Nizip mülteci kampında çalışan bir erkek tarafından 2-5 Türk Lirası verilerek cinsel saldırıya maruz bırakılan yaşları 8 ile 12 arasında değişen 30 oğlan çocuk bulunmaktadır. (ECPAT, Ülke Değerlendirmesi - Türkiye, 2020).

Türkiye'nin Ortadoğu, Doğu ve Güney Avrupa'ya sınırları bulunan coğrafi konumu, ülkede yaşayan Türkiye vatandaşı ve yabancı mülteci çocukların cinsel sömürüye karşı savunmasız kalmasına neden olmuştur. Türkiye'ye sınırı olan Irak, Suriye gibi ülkelerden çocukların cinsel sömürü amacıyla kaçakçılığının yapıldığı komşu ülkelerdir. Çocuğun, erken yaşta ve zorla evlilik sorununun ise hem binlerce göçmeni hemde Türkiye vatandaşı çocuğuda etkilemektedir (ECPAT, Ülke Değerlendirmesi - Türkiye, 2020).

Türkiye çocukların cinsel sömürüsü ile mücadeleye yönelik çabaları açıkça tanımlayan bir takım uluslararası ve bölgesel anlaşmayı kabul etmiş ve onamıştır. Ancak bu noktada ulusal mevzuatın hala uluslararası standartlarla tam bir uyum içinde değildir. Örneğin, Türkiye mevzuatında cinsel sömürü amacı dâhil olmak üzere kaçakçılık ve insan ticareti mağduru olan çocukların yasadışı eylemler nedeniyle yargılanmaktan korunmasına yönelik bir hüküm bulunmamaktadır. Bunun yanında, Türkiye çocukların cinsel sömürüsüne yönelik herhangi bir ulusal eylem planına sahip değildir ve çocukların cinsel sömürüsünün farklı türlerinin, özellikle de çocukların çevrimiçi cinsel sömürüsü ve çocukların seyahat ve turizm bağlamında cinsel sömürüsünün, mağduru olmuş çocukların sayısına dair kamuya açık bilgiler konusunda ciddi bir veri eksikliği vardır. Mevcut eksikliklere ek olarak 2016'daki başarısız askeri darbe girişimi ve iki yıllık olağanüstü halin insan hakları alanında çalışanlar da dahil olmak üzere sivil toplum kuruluşlarının aktivitelerini kısıtlaması hükümet ve sivil toplum kuruluşları arasındaki ilişkiyi zedelenerek bu alanda yapılan çalışmalar yavaşlamıştır (ECPAT, Ülke Değerlendirmesi - Türkiye, 2020).

2017'de Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği'nin yaptığı bir çalışmada Suriyeli seks işçisi, sivil toplum kuruluşları ve polislerle görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşülen katılımcıların neredeyse tamamı, reşit olmayan Suriyeli kız çocukların fuhuşta cinsel sömürünün mağduru olmaları konusunda endişelerini dile getirmiştir. Buna rağmen, Türkiye'de çok sayıda ilin Emniyet Müdürlüklerine konuyla ilgili soru sorulduğunda, çocukların fuhuşta cinsel sömürüsüyle bağlantılı vaka kaydı olmadığını söylenmiştir (ÖRDEK, 2017). Bu durum Türkiye'deki Suriyeli çocukların fuhuşta sömürüsünün resmi makamlara eksik rapor edildiğini veya hiç bildirilmediğini göstermektedir.

4.1. Çocukların cinsel amaçlarla satılması ve ticareti

Avrupa ve Asya arasında ve sınırındaki Ortadoğu, Doğu Avrupa ve Güney Avrupa ülkeleri arasında bir 'köprü' görevi yapan Türkiye, insan ticareti sorunlarına karşı özellikle savunmasız hale gelmektedir. ABD Dışişleri Bakanlığı'nın 2019 yılındaki İnsan Ticareti Raporu'na göre, insan tacirleri Türkiye'deki yerli ve yabancı mağdurlarla birlikte Türkiye dışındaki mağdurları da sömürmektedir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü 2018 yılında 134, 2017 yılında 303 ve 2016 yılında 181 insan ticareti mağduru olduğunu tespit etmiştir. Ancak, kamuya açık bilgiler yaşa, cinsiyete veya sömürü türüne göre ayrıştırılmamıştır ve dolayısıyla bu vakaların ne kadarının cinsel sömürü amacıyla çocuk ticareti bağlantılı olduğunu belirlemek imkansız hale gelmektedir. Her ne kadar 2018 yılında tespit edilmiş

134 insan ticareti mağduru olsa da sadece 77 kişi insan ticareti suçundan hüküm giymiş ve tutuklanmıştır (ECPAT, Ülke Değerlendirmesi - Türkiye, 2020).

Türkiye, Gündüz Gözüyle Endeksi'ne konu olan 60 ülke içerisinde, ülkenin çocukların cinsel sömürüsü ve istismarına karşı yapılan çalışmalarda 18. sıradadır. Listeye bakıldığında bu skor Filipinlerle aynıyken ve Uganda'nın biraz altındadır (ECPAT, Gündüz Gözüyle Endeksi: Türkiye, 2020).

2014-2018 arasında Türkiye'de tespit edilen insan ticareti mağdurlarının 170'ı yani %22'sini çocuklar oluşturmuştur. Bu çocuklardan ne kadarının cinsel sömürü amaçlarıyla çocuk ticaretine konu olduğu açık olmasa da, 2019 yılındaki raporlar cinsel sömürü amacıyla çocuk ticaretinin öncelikli olarak kadınları ve kız çocukları etkilediğini ve halen Türkiye'de insan ticareti için en yaygın neden olmaya devam ettiğini göstermektedir. 2014-2018 arasında tespit edilen 776 toplam mağdurun (çocuk ve yetişkin) yüzde 71,5'ı cinsel sömürü mağduru olmuştur (ECPAT, Ülke Değerlendirmesi - Türkiye, 2020).

4.2. Çocukların seyahat ve turizmde cinsel sömürüsü (ÇSTCS)

'Çocukların seyahat ve turizmde cinsel sömürüsü' (ÇSTCS) "seyahat, turizm veya her iki bağlam dahilinde çocukların cinsel sömürüsüne yönelik eylemler" olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye'de ÇSTCS sorununun varlığı farklı paydaşlar tarafından kabul edilmiştir; örneğin Ankara'da bir hâkim "seyahat ve turizmde çocukların cinsel sömürüsünün bir gerçek olduğunu" belirtmiştir. Türkiye'nin kıyı bölgelerinin, özellikle Antalya ve Alanya gibi popüler turistik bölgelerin çocuklar için riskli bölgeler olarak tespit edildiğine değinmiştir. 2015 yılında Uluslararası Çocuk Merkezi tarafından seyahat ve turizm sektöründen ve sivil toplum örgütlerinden temsilcilerle gerçekleştirilen görüşmelerde çocukların turistik bölgelerdeki masaj salonlarında fuhuş bağlamında sömürüldüğü, bazı turistlerin ise "bir bakire ile gece geçirmek için" binlerce dolar ödemeye razı olduklarını belirtilmiştir (ECPAT, Ülke Değerlendirmesi - Türkiye, 2020).

'Çocukların seyahat ve turizmde cinsel sömürüsü' (ÇSTCS) "seyahat, turizm veya her iki bağlam dahilinde çocukların cinsel sömürüsüne yönelik eylemler" olarak tanımlanmaktadır.

4.3. Çocuk, erken yaşta ve zorla evlilikler (ÇEZE)

Çocukların Cinsel Sömürü ve Cinsel İstismardan Korunmasıyla İlgili Terimler ve Kavramlar Kılavuzunda, ‘çocuk evliliği’ “en azından biri çocuk (18 yaşın altında) olan iki kişinin evlenmesi” olarak tanımlamaktadır. Bu tanım çocukların, özellikle de genç kızların, rızası olsun ya da olmasın evlendirilmesi eylemine de atıfta bulunmaktadır. Çocuk evliliğinin bazı türleri, örneğin evliliğin zorla çocuk işçiliği, kölelik ve esaret, hizmetkârlık veya çeyiz ödemesi gibi durumlarla ilgili durumlarda, çocukların ticari amaçlarla sömürüsü kapsamına da girmektedir (ECPAT, Ülke Değerlendirmesi - Türkiye, 2020).

Erken yaşta ve zorla evlilikler, çocukların cinsel sömürünün yol açmaktadır ve sömürünün bir türü olarak belirlenmiştir. Örnek olarak, çocuk yaşta evlilik bir çocuğun cinsel erişilebilirliğine yol açabilir, cinsel şiddeti birliktelik içinde gizleyebilir veya çocuğun özerklik göstermesini imkânsız hale getirecek güç dinamikleri yaratabilir. Türkiye Gündüz Gözüyle Endeksi’nin erken yaşta ve zorla evlilikler göstergesinde 0/100 puan almıştır. Bu, Türkiye mevzuatının hala bazı durumlarda erken yaşta ve zorla evlilikler gerçekleşmesine izin vermesiyle ilişkilendirilebilir (ECPAT, Gündüz Gözüyle Endeksi: Türkiye, 2020).

Türkiye’de hem kadın hem erkeklerin yasal olarak evlenmek için 18 yaşında olması gerekmekte ancak, Türk Medeni Kanunu’nun 124. Maddesinde ailelerin rızası olması durumunda 17 yaşında kız ve erkek çocukların evlenebileceğini belirtilmektedir. Uygulamada ise aile rızası şartı sıklıkla göz ardı edilmekte, böylece kabul edilen fiili evlilik yaşı 17 olmaktadır. Mahkemeler istisnai durumlarda 16 yaşındaki erkek ve kız çocukların evliliğine izin verebilmektedir. 2018 yılında 13.000’den fazla çocuğa mahkemeler bu izni vermiştir (ECPAT, Ülke Değerlendirmesi - Türkiye, 2020).

2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması’na göre, 20-24 yaşları arasındaki Türkiyeli kadınların %2’si 15 yaşında ve 15-19 yaşları arasındaki kadınların %1,1’i de 15 yaşından önce evlendirilmiştir. Aynı zamanda, Türkiye’deki Suriyeli mülteci nüfus içinde çocuk yaşta erken ve zorla evliliğin yaygınlığı üzerine yürütülen bir araştırmaya göre 20-24 yaş aralığındaki Suriyeli kadınların %9,2’sinin 15 yaşından önce, 15-19 yaşlarındaki genç kadınların ise %13,4’ünün aynı şekilde 15 yaşından önce evlendirildiği görülmektedir (ECPAT, Ülke Değerlendirmesi - Türkiye, 2020).

Türkiyeli kadınlar hakkındaki veriler, Ekim 2019’da UNICEF tarafından yayınlanan tahminlerle örtüşmektedir: 2012-2018 verilerine göre 20-24 yaş arasındaki Türkiyeli kadınlarının yüzde 1’inin 15 yaşından önce ve yüzde 15’inin 18 yaşından önce evlendirildiği tespit edilmiştir (ECPAT, Ülke Değerlendirmesi - Türkiye, 2020).

5. Hukuksal Durum

Çocukların kaçırılması ve alıkonulması suçu sıklıkla gündemimizde yer almakta olan gerek ulusal gerek uluslararası güncel bir sorundur. Çocuk hukuku hem kamu hem de özel hukuk ile ilişkili olmakla birlikte somut olaylar kapsamına çocuğun üstün menfaatinin gözetilmesi gerektiren bir alandır. Bu nedenle hukuksal durum uluslararası ve ulusal düzenlemeler olarak iki ayrı başlıkta incelenecektir.

5.1. Uluslararası düzenlemeler ışığında

Kayıp çocuklara ilişkin yapılmış olan uluslararası çalışmalarda, literatür kapsamında çocuk kaçırılmaları ABD’de; ebeveyn (parental) kaçırmalar ve ebeveyn olmayan çocuk kaçırmalar (yabancı biri tarafından) olmak üzere iki ana gruba ayrılarak incelenmektedir. Ebeveyn (Parental) kaçırmalar, velayet hakkına sahip olmayan aile üyesinin mahkeme kararına karşı bir biçimde çocukla birlikte kaçtığı gözlenmiştir. Çocuğun velayet hakkını bulunmayan ebeveyni tarafından, velayet hakkı bulunan ebeveynin izni olmadan alıkonulması ve yer değiştirmesi ebeveyn kaçırmaları olarak tanımlanmaktadır (NEBİOĞLU ÖNER, 2014). Ebeveyn olmayan çocuk kaçırmaları ise çocuğun tanınmayan biri tarafından zorla ya da kandırılmak suretiyle alıkonulmasıyla gerçekleşir.

Türkiye’deki sınıflandırma ise kolluk birimlerinin sınıflandırılması olan; (kurumdan ya da aileden müracaat kaynaklı) kaybolmuş çocuklar ve kaçırılmış (alıkonulmuş) çocuk şeklindedir. Türkiye’nin bu sınıflandırması beraberinde yalnızca anayasal, idari ve cezai incelemeler gerektirmemekte olup aynı zamanda uluslararası boyutun da ele alınması gerektiğinin bir göstergesidir.

Türkiye çocuk hakları hususunda mevzuat kapsamında; 1989 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi yayımlanmış, 1990 yılında Türkiye sözleşmeye taraf olmuştur. Çocukların kaçırılması başta olmak üzere kaçırma nedenlerini de içine alan birçok küresel problem hakkında düzenleme getirmiştir.

1961 Tarihli Küçüklerin Korunması Konusunda Makamların Yetkisine ve Uygulanacak Hukuka Dair Lahey Sözleşmesi, 1980 tarihli Çocukların Velayetine İlişkin Kararların Tanınması ve Tenfizi ile Çocukların Velayetinin Yeniden Tesisine İlişkin Avrupa Sözleşmesi, 1980 tarihli Uluslararası Çocuk Kaçırmaların Hukuki Vehçelerine Dair Lahey Sözleşmesi, 1990 yılından itibaren Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesine ve 1996 tarihli Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair Lahey Sözleşmesi,

2003 tarihli Çocuklarla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair Avrupa Sözleşmesi'ne, 2004 yılından itibaren Çocukların Korunması ve Ülkeler Arası Evlat Edinme Konusunda İşbirliğine Dair Sözleşme'ye ve bunların yanında 1983'ten itibaren Küçüklerin Korunması Konusunda Makamların Yetkisi ve Uygulanacak Kanuna Dair Sözleşme'ye taraftır. 1961 tarihli Küçüklerin Korunmasına İlişkin Lahey Sözleşmesi, Türkiye'de 1983'ten bu yana yürürlükte olup yabancı unsurlu velayete uygulanacak olan hukukun yanında, bu hususta yetkili makamları da belirlemektedir. 1997 tarihinde imzalanmış olan Velayete İlişkin Avrupa Sözleşmesi, 1999'da Türkiye bakımından yürürlüğe girmiş olup bu sözleşmeyle taraf devletlerin yetkili makamları tarafından alınan velayete ilişkin kararların tanınması ve tenfizi hususunda kolaylık sağlayarak, 1961 tarihli Küçüklerin Korunmasına İlişkin Lahey Sözleşmesi'ne işlerlik kazandırmıştır.

Lahey Uluslararası Özel Hukuk Konferansı Daimi Bürosu tarafından 25 Ekim 1980 tarihinde tamamlanan 'Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Vehçelerine Dair Sözleşme' Türkiye Cumhuriyeti tarafından 21 Ocak 1998 tarihinde imzalanarak 1 Ağustos 2000 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Sözleşme açısından uygulama kanunu niteliğinde olmak üzere hazırlanan "5717 sayılı Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yön ve Kapsamına Dair Kanun" ise 4 Aralık 2007 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlanmıştır. Bunun bir getirisi olarak Adalet Bakanlığı tarafından çıkarılmış olup iki kere güncellenmiş Genelge kapsamında yürütülmekte olan uygulama yasal bir çerçeveye sahiptir. Sözleşmenin amacı, on altı yaşını tamamlamamış her çocuğun, velayet hakkı ihlal edilerek bir ülkeden diğer bir ülkeye götürülmesi ve alıkonulması halinde derhal mutad meskenin tespitiyle bulunduğu ülkeye geri dönmesini ve kişisel ilişki kurma hakkının tesis edilmesini sağlamaktır.

1996 tarihli Lahey Çocuk Koruma Sözleşmesi, çocuğun şahıs ve malvarlığının korunmasına yönelik tedbirlerin alınması ve bu tedbirlerin alınması doğrultusunda taraf devlet makamlarının milletlerarası yetkisine, uygulanacak olan hukuka ve alınan tedbirlere ilişkin kararlar hususunda diğer taraf devletler tarafından tanınmasını içermektedir. Sözleşmenin 1. Maddesi uyarınca, Sözleşme'nin esasen konusu "velayet sorumluluğu" ve "çocukların şahıs ve malvarlığının korunmasına yönelik tedbirler" dolayısıyla "koruma tedbirleri"dir.

Uluslararası çocuk kaçırma kavramı, 1980 tarihli Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Vehçeleri Hakkında Sözleşme kapsamında, çocuk üzerinde koruma ve ziyaret haklarına sahip kişinin bu haklarının ihlal ederek, sözleşmeye taraf olan bir devletten diğer taraf devlete çocuğun haksız olarak götürülmesi ve/veya götürüldüğü taraf devlet ülkede alıkonulmasıdır (ERDEM, 2015).

Bu kavram, sadece çocuğun annesi, babası, anne-baba dışındaki aile bireyleri veya vasisi tarafından, diğer tarafın çocukla kişisel ilişki kurma hakkının da kapsanmış olduğu koruma hakkını ortadan kaldırmaya yönelik nitelikte alıkonulma, saklanma veya başka bir yere götürülmeyle karakterizedir.

Lahey Sözleşmesi kapsamında, hukuka aykırılık kavramı çocuğun kaçırılmasından önceki mutad mesenin bulunduğu taraf devletin kanununa, mutad meskenin bulunduğu devletin verdiği adli ve idari makam kararına aykırı olarak başka bir taraf ülkeye götürülmesidir. Sözleşmenin amacı incelendiğinde görülmektedir ki, ilk çağlardan devletlerin ortaya çıkmasına kadar geçen süreçte çocukların korunması aileye ait bir görev olarak kabul edilmiş olup devletlerin kurulması ve örgütlenmesi sonrasında ise bu görev salt aileye ait bir sorumluluk olmaktan çıkmış ve böylelikle devlet, zamanla çocuğun korunmasına ilişkin tedbirler alarak sorumluluk üstlenmeye başlamıştır. Çocuğun hukuka aykırı bir şekilde yerinin değiştirilmesi ve ailesiyle arasındaki istikrarlı ilişki bozulmakta olup yaşadığı ortam içerisinde kurmuş olduğu sosyal ve kültürel bağda da kopukluklar meydana gelmektedir. Sözleşme kapsamında çocuğun en kısa sürede iadesinin istenmesinin temel sebebi; mevcut statünün ve çocuğun üstün yararının böylelikle korunmasının gerekliliğidir. 1980 tarihli Lahey sözleşmesi, aynı zamanda Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ile uyum içinde olup Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 11. Maddesi hükmü uyarınca açık bir biçimde çocukların, yasadışı yollarla ülke dışına çıkarılması ve geri getirilmemesi uygulamalarına karşı mücadele etmek üzere taraf devletler önlem alma mükellefiyetindedir.

Sözleşmenin sağlıklı bir değerlendirmeden geçebilmesi için çocuğun üstün menfaatinin tespiti çok önemli bir husustur. Uluslararası çocuk kaçırılma vakalarıyla edilen mücadele kapsamında, çocukların korunmalarının gerekliliği ve menfaatlerinin tahlili her zaman öncelik olmalıdır. Lahey Sözleşmesi içeriğinde çocuğun üstün menfaatinin tespiti, sözleşmenin niteliğinden anlaşılmaktadır. Lahey sözleşmesi bir adli yardım sözleşmesi olması hususuyla birlikte, sözleşmenin esas gayesi hukuka aykırı biçimde yeri değiştirilmiş veya alıkonulmuş olan çocuğun bu fiil gerçekleştirilmeden önceki statüsünü korumaktır.

Türkiye bakımından 01.02.2007 tarihinde yürürlüğe giren ve aynı alanda Türkiye'nin de önceden taraf olduğu 1961 tarihli Sözleşme'nin yerine geçen 1996 tarihli Velayet Sorumluluğu ve Çocukların Korunması Hakkında Tedbirler Yönünden Yetki, Uygulanacak olan Hukuk, Tanıma, Tenfiz ve İşbirliğine Dair Lahey Sözleşmesi hususları açısından değerlendirildiğinde göze çarpan, Sözleşme'nin milletlerarası özel hukukta velayet sorumluluğu ve çocuğun şahsının ve malvarlığının korunmasını bir çatı altında topluyor olmasıdır.

Son olarak Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler ile ilgili Anayasamızda bir hüküm bulunmaktadır. Anayasa md. 90 uyarınca usulüne uygun olarak yürürlüğe konmuş insan haklarına ilişkin uluslararası sözleşmeler, normlar hiyerarşisi uyarınca, kanunların üzerinde kabul edilmektedir. Buna göre uluslararası sözleşmenin yürürlüğe girmesinden sonra içindeki hükümlerle çelişen kanun maddeleri uygulama alanı bulmayacaktır (AYBAY, 2007).

5.2. Ulusal düzenlemeler ışığında

Çocukların kaçırılması ve alıkonulması suçu, Türk Ceza Kanunu md. 234 uyarınca Toplum Karşı Suçlar başlıklı Üçüncü Kısımın Aile Düzenine Karşı Suçlar başlıklı Sekizinci Bölümünde düzenlenmiştir. Türk Ceza Kanunu md. 234, 1. ve 2. fıkraları uyarınca belli derecedeki yakın akrabalar tarafından işlenen çocuk kaçırma ve alıkoyma suçu tanımlanmış olup 3. fıkra uyarınca ise evi terk eden çocuğu tutma suçu tanımlanarak çocukların kaçırılması ve alıkonulması madde içeriğinde iki ayrı suç halinde kategorize edilmiştir. Bununla birlikte “Çocuğun teslimi emrine muhalefet” fiili, İcra ve İflas Kanunu’nun Onaltıncı Bap Cezai Hükümler Bölümü’nün 341. Maddesi ile düzenlenmiştir. Madde kapsamında anılan fiilin, çocuğun teslimi hakkındaki ilamın veya ara kararın gereğinin yerine getirilmemesi halinde, yerine getirmeyen veya yerine getirilmesini veya çocukla kişisel ilişki kurulmasını engelleyen kişinin işleyebileceği belirtilmiştir.

Türk Ceza Kanun’un 234. maddesinin 1. fıkrası uyarınca, velayet yetkisi elinden alınmış olan ana veya babanın ya da üçüncü derece dâhil kan hısıminin on altı yaşını bitirmemiş olan bir çocuğu veli, vasi veya bakım ve gözetimi altında bulunan kimsenin yanından cebir ve tehdit kullanmaksızın kaçırması veya alıkoyması halinde, üç aydan bir yıla kadar hapis cezasına hükmolunmuştur. Aynı maddenin 2. fıkrası uyarınca ise çocuğun kaçırılması ve alıkonulması, cebir veya tehdit kullanılarak işlenmiş ya da çocuk henüz on iki yaşını bitirmemiş ise ceza bir katı oranında arttırılmaktadır.

Suçun konusu, kanun maddesinde belirtildiği üzere on altı yaşını bitirmemiş çocuktur. Suçun gerçekleşmesi on altı yaşını bitirmemiş çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suretiyle gerçekleşmektedir. Suçun düzenlenmesi kapsamında on altı yaşın esas alınması, uluslararası metinlere sağlanmakta olan uygunluğa ilişkindir. 25/10/1980 tarihli Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Sözleşme’ye ve bu sözleşmeye dayanılarak çıkarılmış olan 5717 Sayılı Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yön ve Kapsamına Dair Kanun’un 3. Maddesi uyarınca çocuk, henüz on altı yaşını tamamlamamış kişi olarak ifade edilmektedir (RECEP, 2013).

Suçun maddi unsuru, on altı yaşını bitirmemiş bir çocuğun, veli, vasi veya bakım ve gözetimi altında bulunan kimsenin yanından cebir veya tehdit kullanmaksızın kaçırılması ve alıkonulmasıdır. Kaçırma, failin mağduru kendi nüfuz ve etki alanına nakletmesi olarak tanımlanmakta olup bu itibarla kaçırma bahsedilebilmesi için, on altı yaşını bitirmemiş çocuğun bulunduğu yerin değiştirilmiş olması gerekmektedir.

Alıkoyma ise herhangi bir sebep doğrultusunda fail tarafından, egemenlik alanında bulunan kimsenin rızasına aykırı olarak orada tutulması şeklinde tanımlanmaktadır. Çocuğun alıkonulması suçu açısından alıkoyma, failin hakimiyet alanına kendi inisiyatifiyle giren çocuğun orada tutulmasıdır.

TCK md. 234'ün 1. ve 2. fıkraları ile korunmakta olan hukuki yararın, doktrin çerçevesinde karma bir niteliğe sahip olduğu belirtilmekte olup velayet ve vesayet hakkının ihlaliyle birlikte, rızanın geçersizliği sebebiyle küçüğün kaçırılması ve alıkonulmasının suç olmaktan çıkmaması sonucunda, küçüğün bizzat kendisine veya kişisel gelişimine karşı korunma niteliğinde olduğu da ifade edilmektedir.

06/12/2006 tarih ve 5560 sayılı yasayla eklenmiş olan, Türk Ceza Kanunu'nun 234/3. maddesi uyarınca, kanuni temsilcisinin bilgisi veya rızası dışında evi terk eden çocuğu, rızasıyla da olsa, ailesini veya yetkili makamları durumdan haberdar etmeksizin yanında tutan kişi, şikayet üzerine cezalandırılır. TCK md. 234/3'e göre alıkoyma suçunun konusu yasal temsilcisinin bilgisi veya rızası dışında evi terk eden çocuktur. TCK md 6/1 b bendi uyarınca çocuk, henüz on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi ifade etmektedir. Aynı madde kapsamında suçun maddi unsuru, kanuni temsilcisinin bilgisi ve rızası dışında evi terk eden çocuğun, rızasıyla da olsa, ailesini veya yetkili makamları durumdan haberdar etmeden tutulmasıdır.

TCK md. 234'de tanımlanmakta olan çocuğun kaçırılma ve alıkonulması suçunun failler bakımından incelenmesi kapsamında, 1. ve 2. fıkraları uyarınca fail, velayet yetkisi elinden alınmış olan ana veya baba yahut çocuğun üçüncü derece dahil kan hısımlı olabilmekteyken, aynı maddenin 3. fıkrası uyarınca fail herhangi bir kimse olabilmektedir. Velayet yetkisi elinden alınmış olan ana ve baba dışındaki üçüncü dereceye kadar kan hısımlarının çocuğun kaçırılması ve alıkonulması suçunun faili olabilmesi için, çocuğun velayet veya vesayet altında olup olmamasının öneminin olmadığı belirtilmekle birlikte henüz velayet veya vesayet altında olmayan on altı yaşını doldurmamış bir çocuğun, akrabalar tarafından kaçırılması veya alıkonulması, Türk Ceza Kanunu uyarınca kişiyi hürriyetinden yoksun kılma suçunu değil, 243. Maddenin 1 ve 2. fıkrası kapsamında tanımlanmış suçu oluşturmaktadır.

6. Kaçırılan Çocuklar İle Mücadelede İlgili Kurumlar ve Kurumsal Hizmetler

Türkiye özelinde kaçırılan veya kaybolan çocuklar açısından verilerin çok düşük olmaması, Türkiye'nin coğrafi konumunun köprü görevi görmesi ve çocuğun sosyolojik ve psikolojik olarak ailenin geleceği kabul edilmesi nedeniyle kaçırılan veya kaybolan çocuklar hakkında çalışan çocukların güvenliğini sağlayan ve bu küresel sorun ile mücadele eden kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Söz konusu kurum ve kuruluşlar çocuk kaçırma suçunun önlenmesi ve kaçırıldıktan veya kaybolduktan sonra suça sürüklenen çocuklar özelinde çalışan olmak üzere iki başlık halinde incelenecektir.

6.1 Çocuk Kaçırma Suçunu Önlemeye Dair Çalışmalar

6.1.1. Çocuk Koruma Hizmetleri Sistemi:

Çocuk Koruma Kanunu'nun onaylanmasından sonra Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, il ve ilçe belediyeleri ve pek çok alt komisyondan oluşan bir Çocuk Koruma Hizmetleri Sistemi Kurulmuştur. Bu sistem dâhilinde hizmet veren birimlerin görevleri erken uyarı ve müdahaledir.

6.1.2. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı:

Risk altındaki çocukların desteklenmesi ve korunması konusunda gerekli sosyal incelemeler yapmakta, ailelere gerekli rehberlik ve desteği sağlamaktadır. Yapılan incelemeler doğrultusunda gerekli durumlarda mahkeme kararı ile koruyucu ve destekleyici tedbirler alınabilmekte, bakım tedbiri öngörülen çocuklarda kuruluş bakım hizmetleri verilmektedir. AÇHSB, öncelikle yardımın ihtiyacı olan kişilere ulaşmasında gerekli denetimleri yapar ve doğru strateji ve politikaları belirleyerek bunları uygulamaktadır. Ayrıca, Aile ve Sosyal Politikalar alanındaki Çocuk Hizmetleri İstatistiklerini de tutmaktadır.

6.1.3. Adalet Bakanlığı:

Adalet Bakanlığı, Türkiye'de çocuk dostu adalet yaklaşımının işlerlik kazanması bağlamında diğer kamu kurumları ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği halinde çalışmalarına devam etmektedir. Cumhuriyet Başsavcılığı ve mahkemeler ile basit veya nitelikli haldeki çocuk istismar suçunun kovuşturulması Adalet Bakanlığının sorumluluğundadır. 5717 sayılı "Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yön Ve Kapsamına Dair Kanuna" göre merkezi makam Adalet Bakanlığı, ona aracılık yaparak görevi yürüten merci mahalli Cumhuriyet Başsavcılıkları, yargılamayı yapacak adli merci ise çocuğun oturmakta olduğu veya koruma altına alındığı yer Aile Mahkemesidir.

6.1.4. İçişleri Bakanlığı:

İçişleri Bakanlığı'nın bütün dezavantajlı gruplarla olduğu gibi çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili de sorumluluğu vardır. İçişleri Bakanlığı, toplumun bilinçlenmesi adına farklı kamu kurum ve kuruluşları ile kadına ve çocuğa yönelik şiddet, çocuk işçiliği, insan kaçakçılığı gibi alanlarda proje, seminer, konferans ve atölye çalışmaları gerçekleştirmektedir. Kayıp çocukların bir an önce bulunması ve yeni kayıpların önüne geçilebilmesi için jandarma ve polis teşkilatlarımız ve diğer ilgili kurumlar arasında işbirliği sağlanması, hızlı bir şekilde sonuca ulaşacak yöntemlerin belirlenmesi, toplumsal duyarlılığın artırılması, cezai yaptırımlar açısından hukuki düzenlemelerin gözden geçirilmesi doğrultusunda Emniyet Genel Müdürlüğü, İl Emniyet Müdürlüğü ve Çocuk Şube Müdürlüğü ve Çocuk Büro Amirlikleri önemli bir bileşendir. Ayrıca adli görüşmelerin yapılması için Çocuk İzlem Merkezlerine yönlendirilmesinden sorumludurlar (T.C. İçişleri Bakanlığı, 29.03.2021).

6.1.5. Kayıp Çocuklar Meclis Araştırması Komisyonu:

Meclis Araştırması Komisyonu, kayıp çocuklar sorununun araştırılarak alınması gereken önlemlerin belirlenmesi amacıyla kurulmuştur.

6.1.6. Risk Altındaki Çocuklar için Sivil Toplum Kuruluşları :

Çocuk kaçırma olaylarında, çocuğu bulmak, suçluyu yakalamak ve suç mağduru çocuklara gerekli desteğin sağlanması yalnızca bir kurumun üstlenebileceği bir durum değildir. Bu anlamda sivil toplum kuruluşlarındaki gönüllü ekiplerin ve günümüzde toplum üzerinde yönlendirici ve birleştirici gücü olan medyanın desteği kaybolan çocuğun en kısa sürede bulunabilmesi bilinçli gönüllü grupların verebileceği destek ile önemli mesafelerin kat edilmesini sağlayabilmektedir.

6.1.7. Çocuklarımız Kaybolmasının Kampanyası:

Yakınlarını Kaybetmiş Aileler Derneği, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Ströer Kentvizyon işbirliği ile konuya dair kamuoyu bilincini arttırmayı; aileleri bilinçlendirerek çocuklarda farkındalık oluşturmak ve çocukların kaybolmalarına ve kaçırılmalarına karşı alınabilecek basit tedbirleri öğretmek amacıyla 09.12.2014 tarihinde hayata geçirilmiştir. 10 Altın Kural ile eğitim çalışmalarına devam etmektedir (Kayıplar Derneği, 17.03.2021).

6.1.8. Çocuk Koruma Dernekleri Destekleme Merkezi (ÇODEM):

Üniversite Çocuk Koruma Uygulama ve Araştırma Merkezlerinin" kurulmasını, merkezlerin geliştirilmesini ve koordinasyonunun sağlanmasını ve çocuk koruma birimlerinde çalışacak olan uzmanları bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi ve eğitim materyalleri ve eğitim programları geliştirmektedir (Çocuk Koruma Merkezlerini Destekleme Derneği, 18.03.2021).

6.1.9. Alo 183 Hattı:

Aile, kadın, çocuk, engelli, yaşlı, gazi ve şehit yakınların 7 gün 24 saat ulaşabildiği danışmanlık hizmeti sistemidir. Tehlikeye düşmüş, şiddete uğrayan ya da uğrama ihtimali olan yardım, destek ve korumaya ulaşmak isteyen kişilerin bu hizmetlere nasıl ulaşabileceği konusunda bilgi sağlayan en hızlı ve en önemli araçtır. Ayrıca çocuk ihmal ve istismarı, kadına şiddet, töre cinayeti gibi konularda önleyici amaçla ihbar anında ekip yönlendirmesi yapan bir yardım sistemidir (Alo 183, 04.04.2021).

6.2. Çocuğun İadesinden Sonraki Süreç

6.2.1. Çocuk İzlem Merkezleri (ÇİM):

Cinsel istismar mağduru olma şüphesi taşıyan 0-18 yaşındaki çocukların, konunun kolluğa taşınmasından yargıya kadarki süreçte çocuğun ikincil bir zarar görmesini engellemeyi ve yapılması gereken adli işlemlerin uzman kişiler tarafından doğru bir biçimde yapılmasını sağlayan Sağlık Bakanlığına bağlı hastaneler bünyesinde kurulan özel merkezlerdir. Türkiye’de 50 ilde toplam 53 ÇİM bulunmaktadır (Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü Sağlık Hizmetleri Dairesi Başkanlığı, 01.04.2021).

6.2.2 Çocuk Evleri:

Güvenliği tehdit altında olan veya yasal bir veli ya da vasisi bulunmayan 0-18 yaş grubu çocukların ülkelerine döndüğünde veya kendilerini zorla alıkoyan kişiden kurtarıldıktan sonra Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı bünyesinde yer alan geçici veya kalıcı biçimde yerleştirildikleri güvenli, sosyal ve kültürel açıdan çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerde okula yakın apartman dairelerinde 5- 8 çocuğun kaldığı evlerdir. Çocuk Evleri sistemi sayesinde çocuklar; toplumdan ayrılmadan yaşamın içine yerleştirilir, mahalli bölgeler gibi komşuluk ve arkadaşlık ilişkisini, toplumun gelenek, görenek ve değerlerini benimsemelerini sağlamaktadır. Bu sayede toplumdan koparılmamış çocuklar kendi gelecekleri ile ilgili plan yapıp bu doğrultuda sorumluluklar üstlenerek gelecek kaygıları en aza indirmektedir.

6.2.3 Çocuk Destek Merkezleri:

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından suç mağduru veya suça sürüklenmiş çocuklara, sokakta yaşayan çocuklara madde bağımlısı çocuklar ve refakati olmayan çocuklar ve çocuk annelere yönelik hizmet veren merkezlerdir. Türkiye’de Çocuk Destek Merkezlerinin asıl hedefi çocukların rehabilitasyonlarının sağlanması ve çocukların sağlıklı

bir şekilde sosyal hayata uyumlanmasını sağlamaktır. Bu doğrultuda çocuklara ve yetişkinlere rehberlik, eğitim psikososyal rehabilitasyon hizmetleri sağlanmaktadır. Bunlar, çocukların temel gereksinimleri, psikolojik, duygusal, fiziksel ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması ve ailelerine geri dönmesini sağlayan amaçlayan hizmetlerdir. Dönüş işlemi gerçekleşmeyen çocuklar koruma altına alınmaktadır (Çocuk Hizmetleri Çocuk Destek Merkezleri, 02.04.2021).

6.2.4. Koruyucu Aile Sistemi:

Çeşitli nedenlerle öz ailesi yanından alınmış çocukların; sağlık, eğitim, bakım ve yetiştirme imkânlarına gönüllü veya ücretli koruyucu aile statüsüne sahip yetişkinler yanında bir aile ortamında yetişmesini sağlayan ve bu hizmet modeli sayesinde çocukların ruhsal ve sosyal yönden daha sağlıklı bireyler olarak yetişmesini sağlayan denetimli bir koruma sistemidir (GÜLAY OGELMAN, 2021).

7. Orijinal Araştırma

7.1. Amaç

Bir ülkenin en önemli gelişmişlik göstergelerinden birisi kuşkusuz, vatandaşlarının yaş, cinsiyet, mesleki kimlik ve ırk ayrımı yapılmaksızın kendilerini sağlıklı, huzurlu güvende hissetmeleridir. Bunun için toplum içerisindeki her bireyin toplumsal birtakım ödevleri mevcuttur. Devletin görevi ise adaleti yerine getirmek, toplumsal huzuru bozacak her türlü tehdit unsurunu engellemek veya azaltmak; kamusal sükûneti sağlayabilmektir. Bunun yanı sıra kamuyu bilgilendirerek ve eğiterek bireylerin üzerine düşen vazifeleri yerine getirmelerini sağlamak da devletin görevlerinden birisidir.

Zaman zaman, toplumun güvenliğini, ekonomisini, sağlığını olumsuz olarak etkileyen olaylar ve eylemler gerçekleştirilmektedir. Kitlesel salgınlar, savaş ve terör olayları, bunlarla birlikte hızla artan nüfus fazlalığı; toplum içerisinde düzenin ve adaletin sağlıklı bir şekilde işleyişini bozabilmekte ve ülke içerisinde yaşayan bireylerin güvenliklerini etkileyebilmektedir. Özellikle artan suç olaylarıyla birlikte bireylerin bilinçli olması ve toplumsal, eğitimsel ve hukuksal aksiyonların arttırılması gerekmektedir.

Türkiye’de coğrafi ve siyasi yapısıyla birlikte toplumsal güvenliğin arttırılması gereken ülkeler arasından birisidir. Her geçen gün artan nüfusuyla birlikte ülke içerisinde oluşan güvenlik açıklığının kapatılması şarttır. Bu yüzden yapılması gereken en önemli şeyler; toplumu sürekli bilinçli tutmak, gelişmelere yönelik haberdar etmek ve yeni eylem planlarıyla beraber hukuksal düzenlemeler yapmaktır. Akademik araştırmaların hız kazanması, gereken konularda sivil toplum kuruluşlarının arttırılması ve desteklenmesi ve küresel olarak toplumu etkileyen konularda araştırmalar yapılması gerekmektedir.

Ülkemizde son yıllarda oranı ve görünürlüğü artan en önemli toplumsal sorunlardan birisi ‘çocukların kaçırılmaları ve kaybolmalarıdır’. Gerek sosyal medyada gerekse günlük yaşantımızda karşı karşıya kaldığımız bu sorun toplumun güvenliğini ve huzurunu sarsan en önemli sorunlardan birisidir. Bu durum bu konu kapsamında çalışan birçok ilgili kurumu ve sivil toplum kuruluşunu yeni düzenlemeler ve araştırmalar yapmaya itmektedir. Kuşkusuz bunun en önemli nedeni ülkemizde son yıllarda artan göçmen sayısı ve bununla birlikte ortaya çıkan alt yapı ve güvenlik yetersizliklerinin oluşmasıdır. Devletler buna bağlı veya benzeri şekillerde ortaya çıkan sorunları çözmede kaynaklarını kullanmaktan çekinmemeli ve çaba sarf etmelidirler. Çünkü bilinilmelidir ki çocukluk dönemi kişinin ileriki yetişkinlik dönemlerine şekil veren en önemli dönemlerinden birisidir. Dolayısıyla,

özellikle bireylerin bu dönemlerinde yaşanan olumsuz gelişmelerin ortadan kaldırılması ve önlenmeye çalışılması oldukça elzemdir.

Çocukların kaçırılması veya kayıp olma durumları, ebeveynlerinin veya bağlı oldukları kurumların yoksunluğunda olmaları, dolayısıyla her türlü kötü yaşam koşullarına, tehditlere ve istismara açık olmaları anlamına gelir. 18 yaşından küçük her birey hukuksal olarak çocuk olarak kabul edilir ve onlar için gerekli her bakıma ve yaşam standartlarına sahip olmaları gerekmektedir. Çocuk kaçırıldığı ya da kayıp olduğu durumlar yaşandığında bu şartlar yerine getirilemez.

Çocuğun kaçırılması çeşitli motivasyonlarla gerçekleştirilebilir. Boşanmış ebeveynin çocuğu kaçırmayı, çocuğun / ailenin bildiği / tanıdığı birinin çocuğu kaçırmayı, çeşitli suç ve terör / savaş eylemlerine sürüklemek üzere çocuğun kaçırılması ve çocuğu ekonomik kazanç sağlamak üzere ailesinin veya kendisinin rızası dışında, zor kullanarak ve hürriyetinden yoksun kılarak şehir içi, şehirlerarası ya da uluslararası olarak bağlı olduğu yerlerden mahrum kılması, çocuğun kaçırılması olarak tanımlanabilir. Bu doğrultuda çocuklar psikolojik, fiziksel ve cinsel birçok istismara maruz kalmakla birlikte öldürülme tehdidi ile karşı karşıya kalabilmektedir.

Çocuk istismarı ve çocuğun kaçırılması ve kaybolması küresel bir sorun halini almıştır. Bu durumun önüne geçirilebilmesi için birçok devlet yeni hukuksal düzenlemelere gitmekte, multidisipliner çalışmalar yürüterek sorunu görünür kılmakta ve faaliyetler düzenlemektedirler. Günümüzde Amerika'da Kanada'da ve Avrupa'nın çeşitli yerlerinde gelişmekte olan AMBER ALERT uygulaması, ulusal çağrı sistemleri ve veri tabanları bu uygulamalara örnek olarak gösterilebilir. Ülkemizde de Alo 183 çağrı sistemi geliştirilmiş ve bu konuda birçok sivil toplum kuruluşu, suçun işlenmesinin önüne geçmek veya kaçırılan/kaybolan çocukları güvenli bir şekilde bulunmasını sağlayarak ait oldukları yerlere ve ailelerine teslim etmek için çalışmalar yürütmektedir. Çocuk Koruma Hizmet Sistemi, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Kayıp Çocuklar Meclis Araştırması Komisyonu ve Kolluk Kuvvetleri gibi birçok devlet mekanizması, ülkemizde, birlikte hareket etmekte ve bu suçu önlemeye yönelik çalışmalar yapmaktadır.

Toplumun 'Kaçırılan Çocuklara' yönelik bilinç düzeyi oldukça önemli bir husustur. Bu yüzden yapılan her türlü istatistiksel ve önlemeye yönelik çalışmaların şeffaf olması gerekmektedir. Bu sayede konu gündeme getirerek, her bir bireyin konu hakkında kendi kapasiteleri içerisinde eyleme geçme sorumlulukları ve motivasyonları hareke geçirilmiş olunur. Bu doğrultuda İMDAT Derneği 'Kaçırılan Çocuklar Komisyonu' olarak bir anket çalışması düzenlenmiştir. Ankete katılan yetişkin bireylerin; yaşı, cinsiyeti, meslek grubu ve yaşadığı coğrafi bölgeler ve çocuk sahibi olup olmadıkları dikkate alınarak bir Bilgi Tutum Ölçeği hazırlanmıştır. Yapılan bu anket çalışmasının amacı toplumun 'Çocuğun Kaçırılması' konusunun alt başlıkları (ebeveyn/yabancı kaçırması, risk faktörleri, ebeveynlerin kaçırılma öncesi ve sonrası tutumları) hakkında ne kadar bilgi sahibi olduklarını ve suçun

gerçekleşmesi durumunda neler yapacaklarını öğrenmektir. Ayrıca Ambert Alert Uygulaması hakkındaki bilgi düzeyleri de değerlendirmeye tabi tutulmuştur.

Anket üzerinden yönlendirilen sorulardan bir kısmından ortaya çıkartılmak istenen sonuçlardan bir tanesi de ‘Türkiye’de yetişkin bireylerin, kaçırılan/kaybolan çocuk vakalarından haberdar olma yöntemlerinin bölgelere göre değişiklik göstermesidir’. Buradan çıkarılacak bulgulara göre geliştirilmesi gereken durum; kaçırılan/kaybolan çocukların bilgilendirilmesinin bölgelere göre geliştirilmesi gerektirildiğini ortaya koymaktır.

Ulaşılması beklenen bir diğer anket sonucu ise ‘Çocuğu olan bireylerin, çocuk kaçırma vakalarında, kritik zaman diliminde, başvurulması gereken yetkili yetkili merciiler hakkında yeterli bilgiye, çocuk sahibi olmayan bireylere göre daha fazla sahip oldukları’ yönündedir.

Kanıtlarla desteklenmeye çalışılan en son araştırma hipotezi ise, son soruda açık uçlu yönlendirilen Amber Alert uygulamasının bilinirliği üzerinedir. Buna göre ortaya atılan hipotez ise ‘Yükseköğretim (ön lisans/lisans, lisansüstü) görmüş/ görmekte olan bireylerin, Amber Alert uygulaması hakkında daha fazla bilgi sahibi oldukları’ yönündedir.

7.2. Yöntem

Türkiye’de Kaçırılan Çocuklara İlişkin Bilgi Tutum Ölçeği isimli araştırmamızda amaç bölümünde belirtilen hipotezlere ilişkin sonuçlara ulaşmak için anket yöntemi benimsenmiştir. İnternet ortamında yapılan anket için Google Anket ve Form (Google Anket) oluşturma aracı kullanılmıştır. Araştırmamıza konu ankete katılan kişiler 18 yaşından büyük, anketin yapıldığı sırada Türkiye Cumhuriyeti’nde bulunmakta olan kimselerdir. Söz konusu hipotezleri değerlendirmek ve ülke çapında genel bir ölçüm yapmak adına çalışmaya katılacak kişiler için başka herhangi bir sınırlama belirlenmemiştir.

Anketteki demografik sorular hipotezlere genel bakış açısının sağlanması için yaş ve cinsiyete ek eğitim durumunu, ikametgâh coğrafik bölgesini, mesleği, hane halkının gelir oranını ve çocuk sayısını içermektedir. Çocuk sayısının öğrenilmesi özellikle kaçırılan ve kaybolan çocuk kavramlarına olan yaklaşımın tam olarak ortaya konulması için önem arz etmektedir.

Anket sorularının sayısı 35 olup bu sorular kaçırılan çocuk kavramı, kaçırılan çocuk ve suç kavramı, olası failer, uluslararası çocuk kaçırma ve kaçırma veya kaybolma halinde yetkili merciiler hakkında olmak üzere beş grup altında toplanabilmektedir. Kaçırılan çocuk kavramı ve uluslararası çocuk kaçırma grubuna ait sorular çalışmayı gerçekleştiren ekip çalışanları tarafından oluşturulurken; kaçırılan çocuk ve suç kavramı, olası failer ve

kaçırma veya kaybolma halinde yetkili merciiler gruplarındaki sorular için Türkiye’de 2006-2010 Yılları Arası Kayıp Çocuk Sorunu Ve İlgili Risk Faktörlerinin İncelenmesi - Saha Araştırması (Kayıp Çocuklar Başta Olmak üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla kurulan Meclis Araştırma Komisyonu, 2010a) çalışması esas alınarak yine ekip çalışanları tarafından hazırlanmıştır.

Türkiye çapında kaçırılan veya kaybolan çocuklarla ilgili saha ve anket çalışmaları (ECPAT, 2020; İnci & Altuntop, 2015; Kayıp Çocuklar Başta Olmak üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla kurulan Meclis Araştırma Komisyonu, 2010a; Kayıp Çocuklar Başta Olmak üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla kurulan Meclis Araştırma Komisyonu, 2010b; Uluslararası Mülteci Hakları Derneği & İnsani Yardım Vakfı, 2020) yapılsa da, araştırmamız uluslararası çocuk kaçırma başlığında bilgi tutumu ölçen ilk çalışma olma özelliğini taşımaktadır. Buna göre hem kaçırılan veya kaybolan çocuk kavramı ile birlikte hem de demografik açıdan kişilerin uluslararası çocuk kaçırma ve buna bağlı olarak Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlerine Dair 25 Ekim 1980 tarihli Lahey Sözleşmesi’ne bakış açılarını ortaya koymaktadır.

Anket çalışmasına katılan kişilerle sorulara geçmeden önce bir bilgilendirme formu paylaşılmış ve form kapsamında anket çalışmasının amacı, çalışmayı yapan ve değerlendirecek olan kişi ve kurumlar, anketin tamamlanmasının alacağı toplam süre ve çalışmaya dair sorular için iletişim adresi bilgisi verilmiştir. Formda ayrıca kişisel verilerin istenmemesine rağmen anketle bağlantılı olarak elde edilecek olan verilen gizli tutulacağı ve sadece bilimsel olarak değerlendirileceği belirtilmiştir. İnternet ortamında Google Anket kullanılarak 347 kişiye ulaşılmıştır. Bu kişilerden alınan verilerin incelenmesi ve değerlendirilmesinde Google Anketin istatistik yöntemi ve IBM SPSS Statistics Version 25 kullanılmıştır.

7.3. Bulgular

7.3.1. Sosyo-demografik özellikler

Tablo 1’ den görülebileceği üzere ankete katılım gösteren kişilerin (N=347); %24,8’ i 50- 59 yaş aralığındadırlar (n=86). En yakın yüzdelerde (%22,9) yaş grubunu ise 40- 49 yaş aralığındaki bireyler oluşturmaktadır (n=79). Katılımcıların %79,5’i (n=276) kadın %20,5’i (n=71) ise erkeklerden oluşmaktadır. Katılımcıların %55’i (n=191) eğitim durumlarını Üniversite/ Ön Lisans mezun ya da devam eden olarak belirtmişlerdir. Lise mezunu kişiler ise katılımcıların %24,2’ sini oluşturmaktadırlar (n=84). Lisansüstü eğitim görmüş kişi sayısı ise 67’dir ve katılımcıların %20’sini oluşturmaktadır.

Katılımcılar, gelir seviyelerini ağırlıklı olarak (%29,1) (n=101) 2851- 6000 TL aralığında göstermişlerdir. Gelir seviyelerini 6001- 10000 TL aralığında gösteren kişiler ise katılımcıların %28,2'ini oluşturmaktadır (n=98). Katılımcılar %17,9 eğitim sektöründe (n=62), %15'i ise (n=52) sağlık sektöründe çalıştıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların %78,4'ü Marmara Bölgesi'nde yaşadıklarını belirtmiştir (n=272). Ankete katılan kişilerin %40,9'u çocuk sahibi olmadıklarını ifade etmişlerdir (n=142). İki çocuk sahibi olan katılımcılar ise toplam katılımcıların %28,5'ini oluşturmaktadır (n=99).

Sosyo-demografik özellikler	N=347 %
Cinsiyet	
Kadın	276 (%79,5)
Erkek	71 (%20,5)
Yaş	
18-23	37 (%10,7)
24-29	60 (%17,3)
30-39	51 (%14,7)
40-49	79 (%22,9)
50-59	86 (%24,8)
60 ve üzeri	34 (%9,8)
Eğitim Durumu	
İlkokul	2 (%0,6)
Ortaokul	2 (%0,6)
Lise	84 (%24,2)
Ön lisans- Lisans	192 (%55,3)
Lisans üstü	67 (%20)
İkamet Edilen Bölge	

Marmara	272 (%78,4)
Ege	15 (%4,3)
İç Anadolu	17 (%5,2)
Karadeniz	28 (%8,1)
Akdeniz	9 (%2,6)
Doğu Anadolu	2 (%0,6)
Güneydoğu Anadolu	2 (%0,6)
Yurt Dışı	1 (%0,3)
Çocuk Sayısı	
Çocuğum yok	142 (%40,9)
1	86 (%24,8)
2	99 (%28,5)
3	15 (%4,3)
4 ve üzeri	5 (%1,5)
Meslek	
Serbest	39 (%11,3)
Eğitim	62 (%17,9)
Sağlık	52 (%15,0)
Hizmet	20 (%5,8)
Öğrenci	27 (%7,8)
Çalışmıyor	41 (%11,8)
Güvenlik	2 (%0,6)
Adalet	19 (%5,5)

Emekli	16 (%4,6)
Mühendis	1 (%0,3)
Özel sektör	10 (%4,0)
Konsolosluk	1 (%0,3)
Mali müşavir	1 (%0,3)
Ev hanımı	1 (%0,3)
Diğer	55 (%15,1)
Hane halkı gelir seviyesi	
0-2850 TL	33 (%9,5)
2851- 6000 TL	101 (%29,1)
6001- 10.000 TL	98 (%28,2)
10,001- 14.999 TL	15 (%15,3)
15.000+ TL	60 (%17,3)

7.3.2. Çocukların Kaçırılmadan Önceki Süreçte Meydana Gelebilecek Durumlara Katılımcıların Fikirleri.

Tablo 2’de görüldüğü üzere, katılımcılardan, çocukların kaçırılmadan önceki süreçte meydana gelebilecek durumların neler olabileceğine dair fikirlerini ifade etmeleri istendi. Katılımcılar bu soruya birden fazla cevap verebileceklerine dair bilgilendirildiler. Katılımcıların %74,9’u (n=260), çocuklarda kaçırılma meydana gelmeden önce, ‘iletişim kopukluğu’ durumunun yaşanabileceği yanıtını verdiler. Benzer olarak 235 kişi de (%67,7) çocuklarda, kaçırılmadan önce ‘içe kapanma’ davranışının görülebileceğini ifade ettiler.

Tablo 2. Çocukların Kaçırılmadan Önceki Süreçte Meydana Gelebilecek Durumlara Katılımcıların Fikirleri

	N=347	%
İçe Kapanma	235	67,7
Ağlama	133	38,2
Öfke	149	42,8
İletişim Kopukluğu	260	74,9
Okula Gitmek İstememe	187	53,7
Kıyafetlerinde Değişiklik	80	23
Aşırı Para Harcama	48	13,8
Hepsi	2	0,6
Herhangi Bir Değişiklik Meydana Gelmez	1	0,3

7.3.3. Çocukların Kaçırılmadan Önceki Süreçte Herhangi Bir Suça Sürüklenip Sürüklenmediklerine Dair Katılımcıların Tepkileri

Çocukların kaçırılmaları ve suça sürüklenip sürüklenmedikleri arasındaki düşündükleri sorulduğunda; katılımcıların %26'1'i kararsız kaldıklarını (n=91), %24,7'si (n=86) ise çocuğun kaçırılmadan suça sürüklendiklerine kesinlikle katıldıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 3. Çocukların Kaçırılmadan Önceki Süreçte Herhangi Bir Suça Sürüklenip Sürüklenmediklerine Dair Katılımcıların Tepkileri.

	N=347	%
Kesinlikle Katılmıyorum	35	10,1
Katılmıyorum	52	14,9
Kararsızım	91	26,1
Katılıyorum	84	24,1
Kesinlikle Katılıyorum	86	24,7

7.3.4. Katılımcıların, Daha Önceden Kaçırılan Çocuk Duyup Duymadıklarına Dair Soruya Verdikleri Tepkiler

Katılımcılara daha önce hiç kaçırılan bir çocuk duyup duymadıkları soruldu ve birden fazla cevap haklarının olduğuna dair bilgilendirildiler. Ankete katılanların %75,5'i haberlerde duyduklarını (n=262), %68,6'sı sosyal medyadan duyduğunu (n=238), %66,3'ü haberlerde duyduğunu (n=230) ve %8,9'u duymadığını ifade etmiştir (n=31).

Tablo 4. Katılımcıların, Daha Önceden Kaçırılan Çocuk Duyup Duymadıklarına Dair Soruya Verdikleri Tepkiler		
	N=347	%
Duymadım	31	8,9
Haberlerde Duydum	262	75,5
Sosyal Medyada Duydum	238	68,6
Televizyon Programlarından Duydum	231	66,4
Reklam Panoları/ Billboardlardan Duydum	46	13,2
Tanıdık Çevremden Duydum	40	11,5

7.3.5. Çocuğu Kimin/ Kimlerin Kaçırabileceği Sorusuna Katılımcıların Tepkileri

Katılımcılar soruya birden fazla cevap hakları olduğu bilgisi verildi. Çocukların kim ya da kimler tarafından kaçırılacak oldukları sorulduğunda katılımcıların çoğunun cevabı (%87,9), çocukların yabancı kişiler tarafından kaçırılacaklarını düşündükleri oldu (n=305). 279 kişi (%80,4) çocukların; organize suç örgütleri tarafından, 269 kişi (%77,5) komşu aile dostu tarafından, 263 kişi (%75,8) terör örgütleri tarafından ve 255 kişi (%73,5) akrabaları tarafından kaçırılacaklarını ifade etti.

Tablo 5. Çocuğu Kimin/ Kimlerin Kaçırabileceğı Sorusuna Katılımcıların Tepkileri

	N=347	%
Anne veya Baba	1	0,3
Komşu/ Aile Dostu	269	77,5
Akraba	255	73,5
Öğretmen	67	19,3
Kurs Eğıtmenleri	74	21,3
Çocuğun Arkadaşları	108	31
Yabancı Kişiler	305	87,9
Terör Örgütleri	263	75,8
Organize Suç Örgütleri	279	80,4
Hepsi	2	0,6

7.3.6. Diğer Bulgular

Tablo 6. Kaçırılan Çocuğun Bulunmasına Yönelik Kritik Zaman Dilimine Dair Katılımcıların Fikirleri

	N=238	%
Bilmiyorum	1	0,3
İlk 1- 2 Saat	17	59
İlk 2- 6 Saat	25	87
İlk 12 Saat	76	21,8
İlk 24 Saat	119	34,2

Tablo 7. Çocuğun Kaçırılması Kaybolması Durumunda Başvurulacak Yerlere Yönelik Katılımcıların Tepkileri

	N=347	%
Aile Bireyleri	216	62,1
Emniyet	343	98,6
Jandarma	254	73
Vali/ Kaymakam	133	38,2
Okul	180	51,7
Akrabalar	169	48,6
Muhtar	108	31
İmam	32	9,2
Sosyal Medya	251	72,1
Sivil Toplum Kuruluşları	203	58,3
Hepsi	3	0,9

7.3.7. Sonuç

Çalışmamızı oluşturan araştırma sorularının ilki olan çocuğun kaçırılması sonrası ‘kritik saatlerin’ (0-6 saat) çocuk sahibi olan bireylerce bilinilirliğinin, çocuk sahibi olan katılımcılarla, çocuk sahibi olmayan katılımcılar arasında anlamlı bir fark oluşturmadığı gözlemlenmiştir. Kritik saatlerin bilinilirliği katılımcıların tamamı tarafından birbirine yakın olacak şekilde çeşitlilik göstermektedir (en az 0-2 saat, en fazla 1 hafta).

Ulaşılan bir diğer sonuç ise Amber Alert Uygulamasının bilinilirliğinin, katılımcıların eğitim düzeyleri ele alındığında anlamlı bir şekilde değişiklik gösterdiği. Katılımcılar, değerlendirme göre Yüksek Öğrenim (Önlisans/ Lisans/ Yüksek Lisans/ Doktora) ve en fazla lise öğrenimi görmüş katılımcılar olarak iki grupta değerlendirildiğinde, Yüksek Öğrenim görmüş olan katılımcıların, Amber Alert uygulamasını, Yüksek Öğrenim görmemiş bireylerden daha fazla bildikleri ortaya çıkmıştır.

8. Öneriler

8.1. Amber Alert'in Türkiye'ye Uygulama Bazında Uyarlanması

İMDAT Derneği Kaçırılan Çocuklar Komisyonu olarak yaptığımız çalışmalar doğrultusunda ülkemizde kritik bir öneme sahip olan kaçırılan / kaybolan çocuklara sağlıklı ve en hızlı şekilde ulaşabilmek adına, uluslararası kayıp / kaçırılan çocukların bulunmasına yönelik yapılan çalışmaları tarayarak farklı ülkelerde farklı uygulamalarıyla bu kritik hususta başarı sağlamış olan Amber Alert adlı uygulamanın yerleştirilmesini önermekteyiz.

8.2. Amber Alert ve Sosyal Medya Arasında Kurulabilecek İlişki

Komisyon olarak yapmış olduğumuz anket sonuçları doğrultusunda sosyal medyanın, kayıp bir çocuk ihbarının hızlı bir şekilde ulaştırılması hususunda başvurulacak beşinci mercii olduğunu görmekteyiz. Bu doğrultuda, "Amber Alert" adlı uygulamanın farklı ülkelerdeki başarılı uygulamalarını referans alarak Türkiye'de yerel bir uygulamanın sağlanmasında, sosyal medyanın sağladığı haberleşme ve dayanışma, toplumda bu denli güvenilir bir kaynak halindeyken, yerleştireceğimiz uygulamanın içeriğinde kurulacak olan sosyal medya bağı, sürecin sağlıklı işlemesi noktasında önemli bir bağlantı potansiyelindedir. Yerel uygulamanın sahip olduğu bu bilgi ağı doğrultusunda, paylaşılacak istenen bilgi hızlı bir şekilde hem yerel uygulama hem de sosyal medya aracılığıyla ulaştırılabilecek. Kaçırılan / kaybolan çocukların konumlarının belirlenmesi hususunda da sosyal medya ve yerleştireceğimiz uygulamanın birlikte hareket ediyor olması kritik sürecin hızlandırılması için ayrıca bir avantajdır.

8.3. Türkiye'de Oluşturulabilecek Ulusal bir DNA, Parmak İzi ve Suçlu Profili Veritabanı

Yerleştirecek olduğumuz uygulamadan hızlı şekilde sonuç alınabilmesi için, kaçırılan / kayıp çocuk ihbarıyla birlikte uygulama içerisinden ulaşılabilecek olan ulusal bir DNA, parmak izi ve suçlu profili veritabanlarıyla eşzamanlı şekilde çalışma sonucunda, kayıp / kaçırılan çocuğa kritik süreç içerisinde sağlıklı bir şekilde ulaşmanın sağlanabileceği bir uygulama sistemi önermekteyiz. Yine çocuk kayıpları ve kaçırılmaları hususunda da önlem alabilmek ve dikkatli olabilmek noktasında uygulama içerisinde varolan veritabanının sunduğu bilgiyle Türkiye'de kayıp / kaçırılan çocuk oranının minimize edilmesi amaçlanmaktadır. Suçlu profili veritabanı oluşturmak amacıyla, çocuk kaçırma suçundan hüküm giymiş olan suçluların profillerinin, yerleştireceğimiz uygulamanın veritabanında bulunuyor olması da çocuk kaçırılmalarının ve kayıplarının ebeveynlerin bu yöntemle bilgi sahibi olabiliyor olmaları doğrultusunda azalacağı kanaatindeyiz. Oluşturduğumuz veritabanı kapsamında elde ettiğimiz bilgilerin niteliği aynı

zamanda bize, kaçırılan / kayıp çocuk vakalarında sağlıklı bir şüpheli listesinin oluşturulmasında avantaj sağlayacağı kanaatindeyiz.

8.4. Aile İçi Çocuk Kaçırma Hakkında Ebeveyn Eğitimi

Gerek ulusal gerek uluslararası ciddi bir sorun teşkil etmekte olan ebeveyn kaçırması hususunda ulusal ve uluslararası hukuki düzlemde yapılacak olan eğitimlerle birlikte aile içi çocuk kaçırmanın gerek tanım gerek fiilen anlaşılması, önlenmesi ve azaltılması için mühim bir adımdır. Kayıp çocuklara ilişkin yapılan araştırmalar doğrultusunda, ebeveyn kaçırmasının önemli bir çoğunlukta olduğu saptanmıştır. Bu suretle, ebeveynleri yabancılık unsurunun bulunduğu durumlarda, uluslararası hukuk hakkında aile eğitiminin de varlığıyla Türkiye’de aile içi çocuk kaçırmanın, özellikle yabancılık unsuru içermekte olup uluslararası hukuka tabi olan kaçırmanın minimize edileceği kanaatindeyiz.

8.5. Alo 183 Kadın, Çocuk ve Sosyal Hizmet Danışma Hattı ve Geliştirilmesi

Alo 183 sosyal hattı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından vatandaşların sosyal destek ihtiyaçları hususunda koruma kapsamı içerisinde kurulmuştur. Alo 183 sosyal destek başvurusu ve takibi; ihlal, istismar, şiddet vakaları, töre ve namus cinayetleri şikayetleri, acil ihbarlar gibi bir çok durumun Bakanlığa ulaştırılması görevini karşılamaktadır.

Kayıp ve kaçırılan çocuklar konusu ise, çocukların sağlıklı bir şekilde bulunabilmeleri ve yaşayacakları zararın minimize edilmesi gereken ciddi bir husus olup ilgilenilmesi açısından kritik bir süreç içeren bir durumdur. Alo 183, önemli, kapsayıcı ve yetkin bir hat olmasına karşın, çocuk kayıpları ve kaçırılmalarına ilişkin ihbarlara yönelik kritik süreci de göz önünde bulundurarak daha kısa bir süre içerisinde dönüt alınabilecek olan yeni bir hattın kurulması veya Alo 183 hattı içerisinde bu kritik hususa ilişkin bir birim oluşturulmasını önermekteyiz.

Alo 183 hattı kapsamında oluşturulacak olan birimde görev alacak olan kişilerin, kayıp / kaçırılan çocuk vakalarında nasıl bir yöntem izlemeleri gerektiğine dair bir eğitim sürecinin oluşturulması gerekliliğini de öngörmekteyiz.

8.6. Çocuk Kaçırılmaları ve Kayıplarının, Çocuğun Sömürsürü Açısından Değerlendirilmesi ve Bu Hususa Yönelik Ebeveyn Eğitimi

Çocuğun cinsel istismar ve sömürsürünün irdelenmesi sürecinde kavramsal karmaşa sebebiyle oluşabilecek herhangi bir sorun tahmin edilemez boyutlarda zarara sebebiyet verebilirken aynı zamanda da hedeflerin yanlış belirlenmesine, istenmeyen durumlara ve hatalı yönlendirmelere ve bunlarla birlikte yetersizliğe sebep olabilme ihtimalini taşımaktadır.

Özellikle de bazı kavramların farklı dillere yapılan çevirileri doğrultusunda kazanılabilecek muhtemel farklı bir anlamlarla birlikte, tüm ülkelerin ortak paydada birleşeceği uluslararası terimlerin bulunamayışı olumsuz sonuçlar doğurabilmektedir. Böylelikle muhtemel zorlukların

meydana geldiği ve dolayısıyla uluslararası terimlere duyulan ihtiyacın günden güne arttığını görmekteyiz. Sıraladığımız sebepler dolayısıyla kullanılabilecek uluslararası bir terimin oluşturulması, anlamsal farklılıkların yol açacağı problemleri engellemekle birlikte çocuğun sömürüsüne dair net bir tanımlamaya sahip olmamızı sağlayacaktır. Uluslararası bir terimin oluşturulmasıyla birlikte risk faktörlerinin belirlenmesi sağlanabilecek ve belirlenen bu faktörlere yönelik önleyici uygulamaların geliştirilmesini sağlayacak sistemi oluşmasına öncülük edecektir.

Çocukların Ticari Amaçlı Cinsel Sömürüsü (Hukukta ÇTCS): 1996 yılında Stockholm’da çocukların cinsel sömürüsüne yönelik yapılan üç kongrenin ilkinde ÇTCS’ ye dair, “(ÇTCS) çocuğa ya da üçüncü bir kişiye ya da kişilere ayni veya nakit ödeme yapılarak çocuğun bir yetişkin tarafından cinsel istismara maruz bırakılmasıdır. Bu arada çocuğa cinsel ve ticari bir nesne gibi davranılır. Çocukların ticari amaçlı cinsel sömürüsü çocuklara yönelik bir zorlama ve şiddettir; zorla çalıştırma ya da köleliğin çağdaş bir biçimi anlamına gelir.”

Pedofili, çocuk pornografisi, seks turizmi, çocuk kaçakçılığı birbirleri ile ilişkili konular olmakla beraber ülkemizde de bu problemlerin yaşandığını göstermek, tanımlamak, anlatmak değişim ve eğitim açısından önemli bir adımdır. Bu şekilde toplum içerisinde gözlenmekte olan sayılan bu problemlerin eğitimle birlikte tespitinin artması ve mağdur çocukların korunması hususunda gerekli kurumlara yapılacak olan bildiriler ve alınabilecek tedbirlere ilişkin çalışmalara ağırlık verilmesi gerektiğini önermekteyiz.

9.Sonuç

Tüm dünya açısından kabul edilecek bir ifade ile çocukların itimat edilen ve insan haklarına saygılı bir geleceği inşa etmeleri ancak güvenli bir ortamda psiko-sosyal ve fizyolojik gelişmelerini tamamlamaları ile mümkün olmaktadır. Gelişmelerinin sekteye uğramaksızın tamamlanabilmesi ve hukuk nezdinde yetişkin olarak kabul edilmeleri için hem aile hem de devlet tarafından korunmaları gerekmektedir. Bu koruma çocukların özerkliğine müdahale edilmeden dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı olmalıdır. Dışarıdan çocuğun özerkliğine müdahale edilmesi çalışmamız kapsamında Ülkemizde son yıllarda oranı ve görünürlüğü artan en önemli toplumsal sorunlardan olan çocuğun kaçırılması, kaybolan çocuğun suça sürüklenmesi ve ebeveyn kaçırması olarak incelenmiş ve onun gelişimini tamamlayabilmesi için kaçırılan çocuk kavramına çeşitli açılardan yaklaşmıştır.

Çocuk kaçırma kavramının bir tanımının yapılması ve çocuk kaçırmaları olguları içerisinde çeşitli başlıkların birbirinden ayrılması uygulamada çözüm sunma açısından önem arz etmektedir. Çocuk kaçırma kavramı, kandırma, yalan, güç kullanarak, bir borcu sebep göstererek ya da korkutarak, taciz ve cinsel sömürü amaçlı, zorla fuhuş ya da başka kölelik biçimli hayat için kişinin yerinin değiştirilmesi olarak tanımlanmalıdır. Bu tanım içinde kaçırılan çocuk ve kaybolan çocuk kavramları da bulunmaktadır. Buna göre bahsi geçen amaçlar uyarınca çocuğun kandırma, yalan, güç kullanarak ve korkutularak yerinin iradesi dışında değiştirilmesi çocuk kaçırmayı ifade ederken, çocuğun yasal temsilcilerinin rızası olmadan kendi iradesi ile ortadan kaybolması ve haber alınmaması kaybolan çocuk kavramını ifade etmektedir. Her iki tanım farklı noktaları işaret etse de ortak nokta çocuğun suç konusu fiile konu olmasıdır.

Ülkemizde ve dünyada kaçırılan ve kaybolan çocuklar hakkındaki istatistiki veriler de değerlendirildiğinde sayıların fazla olması ülkeleri hem hukuki hem de uygulama açısından aksiyon almaya itmiştir. Türkiye açısından hukuki düzenlemeler bulunmasına rağmen diğer ülkelerdeki iyi uygulama örneklerine benzer uygulamalar bulunmamaktadır. Ülkemiz uluslararası sözleşmelere taraf olmakla birlikte ulusal mevzuatında söz konusu eylemlere cezai yaptırımlar da bağlamıştır.

Günümüzde Amerika’da Kanada’da ve Avrupa’nın çeşitli yerlerinde gelişmekte olan AMBER ALERT uygulaması, ulusal çağrı sistemleri ve veri tabanları bu uygulamalara örnek olarak gösterilebilir. Ülkemizde de Alo 183 çağrı sistemi geliştirilmiş ve bu konuda birçok sivil toplum kuruluşu, suçun işlenmesinin önüne geçmek veya kaçırılan/ kaybolan çocukları güvenli bir şekilde bulunmasını sağlayarak ait oldukları yerlere ve ailelerine teslim etmek için çalışmalar yürütmektedir. Çocuk Koruma Hizmet Sistemi, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Kayıp Çocuklar Meclis Araştırması Komisyonu ve Kolluk Kuvvetleri gibi birçok devlet mekanizması, ülkemizde, birlikte hareket etmekte ve bu suçu önlemeye yönelik çalışmalar yapmaktadır.

Amber Alert’in kaçırılan çocukların ve kaybolan çocukların bulunmasındaki dünya çapındaki başarısı ve ülkemizin durumu göz önüne alındığında Amber Alert’in bilinirliğini arttırmak ve

uygulama açısından yaygınlaştırmak gerekmektedir. Bu nedenle Amber Alert'in ülkemizde Aile, Çalışma ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile İçişleri Bakanlığına entegrasi sağlanmalıdır.

Grafik Listesi:

Grafik 1: Çocuk Kaçırma Sebepleri

Tablo Listesi:

Tablo 1: Sosyo-demografik özellikler

Tablo 2: Çocukların Kaçırılmadan Önceki Süreçte Meydana Gelebilecek Durumlara Katılımcıların Fikirleri

Tablo 3: Çocukların Kaçırılmadan Önceki Süreçte Herhangi Bir Suça Sürüklenip Sürüklenmediklerine Dair Katılımcıların Tepkileri.

Tablo 4: Katılımcıların, Daha Önceden Kaçırılan Çocuk Duyup Duymadıklarına Dair Soruya Verdikleri Tepkiler

Tablo 5: Çocuğu Kimin/ Kimlerin Kaçırabileceğı Sorusuna Katılımcıların Tepkileri

Tablo 6: Kaçırılan Çocuğun Bulunmasına Yönelik Kritik Zaman Dilimine Dair Katılımcıların Fikirleri

Tablo 7: Çocuğun Kaçırılması Kaybolması Durumunda Başvurulacak Yerlere Yönelik Katılımcıların Tepkileri

Kaynakça:

- Alo 183. (2021, 04 04). T.C. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı: <http://www.alo183.gov.tr/> adresinden alındı
- ARTUK, M. E., GÖKCEN, A., & YENİDÜNYA, A. C. (2009). *Türk Ceza Kanunu Şerhi Özel Hükümler*. Ankara: Turhan Kitapevi.
- AYBAY, R. (2007). Uluslararası Antlaşmaların Türk Hukukundaki Yeri. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*(70), 187 - 213.
- BOWERS, D. T. (2007). *Child Is Missing: Providing Support For Families Of Missing Cildren*. Virginia: Office of Justice Programs OJJDP Publications National Center For Missing and Exploited Children Center.
- Çocuk Hizmetleri Çocuk Destek Merkezleri. (2021, 04 02). T.C. Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı: <https://cocukhizmetleri.aile.gov.tr/cocuk-destek-merkezleri>. adresinden alındı
- Çocuk Koruma Merkezlerini Destekleme Derneği. (2021, 03 18). Çocuk Koruma Merkezlerini Destekleme Derneği: <http://www.cokmed.org> adresinden alındı
- Demirören Haber Ajansı (DHA). (2021, 04 05). Demirören Haber Ajansı (DHA): <https://www.dha.com.tr/istanbul/turkiyede-9-yilda-104-bin-cocuk-kayboldu/haber-1782759> adresinden alındı
- ECPAT. (2020). *Gündüz Gözüyle Endeksi: Türkiye*. Ecpat International.
- ECPAT. (2020). *Ülke Değerlendirmesi - Türkiye*. Ecpat International.
- ERDEM, B. (2015). Türk Hukukunda Uluslararası Çocuk Kaçırma ve Uygulamaları. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Milletlerarası Hukuk Bülteni*, 35(2), 147 - 171.
- FINKELHOR, D., HOTALING, G., & SEDLAK, A. (1991). Children Abducted by Family Members: A National Household Survey of Incidence and Episode Characteristics. *Journal of Marriage and Family*, 53(3), 805 - 817.
- GÖNÜLTAŞ, M. B. (2019). Kayıp ve Kaçırılan Çocuklar Sorununa Bütüncül Bir Yaklaşım İçin Kayıp Çocuk Kavramını Yeniden Tanımlamak. *Uluslararası Güvenlik Kongresi (Kuram, Yöntem, Uygulama)* (s. 663 - 674). Ankara: Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü Yayınları.
- GÜLAY OGELMAN, H. (2021). *Dezavantajlı Çocuklar*. Ankara: Eğiten Kitap Yayıncılık.
- HAREKET, E. (2020). Uluslararası Hukukta Çocuk Hakları ve Koruma. E. HAREKET içinde, *Disiplinlerarası Yaklaşımla Çocuk Hakları (Çocuk Hakları Eğitimine Yönelik Uygulama Örnekleriyle)* (s. 41 - 74). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

<https://sozluk.gov.tr/>. (tarih yok).

İnci, Y., & Altıntop, S. (2015). Türkiye’ De Kayıp Çocuk Sorununun Sosyo-Kültürel Ve Ekonomik Sebepler Ve Sonuçları (Doğu Anadolu Bölgesi’nde Orta Ölçekli Bir Büyükşehir Belediyesi Örnekleme). *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(38), 604 - 617.

International Centre for Missing & Exploited Children. (2016). *Missing Children Assessment and Recommendations Best Practices Guide: Belarus, Canada, Finland, Kazakhstan, Russia, and the United States*. Moscow: The Koons Family Institute.

Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü Sağlık Hizmetleri Dairesi Başkanlığı. (2021, 04 01). T.C. Sağlık Bakanlığı - Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü: <https://khgmsaglikhizmetleridb.saglik.gov.tr/TR,43119/cocuk-izlem-merkezi-cimlistesi.html>. adresinden alındı

Kayıp Çocuklar Başta Olmak üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla kurulan Meclis Araştırma Komisyonu. (2010a). *Türkiye’de 2006 - 2010 Yılları Arası Kayıp Çocuk Sorunu ve İlgili Risk Faktörlerinin İncelenmesi - Saha Araştırması*. Ankara: Türkiye Büyük Millet Meclisi.

Kayıp Çocuklar Başta Olmak üzere Çocukların Mağdur Olduğu Sorunların Araştırılarak Alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi Amacıyla kurulan Meclis Araştırma Komisyonu. (2010b). *Meclis Araştırması Komisyon Raporu*. Ankara: Türkiye Büyük Millet Maclisi.

Kayıplar Derneği. (2021, 03 17). Kayıplar Derneği: www.kayıplarderneği.com adresinden alındı

NEBİOĞLU ÖNER, Ş. (2014). Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Yönlerine Dair Lahey Sözleşmesi: Amacı, Uygulaması ve Kısa Bir İçtihat Analizi. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*(115), 477 - 516.

ÖRDEK, K. (2017). *Türkiye’de "Geçici Koruma" Altında Suriyeliler ve Seks İşçiliği*. Ankara: Kırmızı Şemsiye Cinsel Sağlık ve İnsan Hakları Derneği.

ÖZDEMİR, F. B. (2019). Uluslararası Çocuk Kaçırma ve Kaçırılan Çocukların İadesi. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 225(2), 1164 - 1189.

POLAT, O. (2019). *Tüm Boyutlarıyla Çocuk İstismarı - I*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

RECEP, G. (2013). Çocukların Kaçırılması ve Alıkonulması Suçu (TCK m. 234). *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 71(1), 589 - 606.

Sözcü Gazatesi. (2021, 04 05). Sözcü Gazatesi: <https://www.sozcu.com.tr/hayatim/yasam-haberleri/turkiyenin-utanc-raporu-binlerce-kayip-cocuk-var/> adresinden alındı

T.C. İçişleri Bakanlığı. (2021, 03 29). T.C. İçişleri Bakanlığı: <https://www.icisleri.gov.tr/kayip-ocuklar-alistayi-21-04-2014> adresinden alındı

Uluslararası Mülteci Hakları Derneği, & İnsani Yardım Vakfı. (2020). *Dünya'da ve Türkiye'de Çocuk Hakları.*

Yargıtay 5. Ceza Dairesi, 3047/3456 (Yargıtay 5. Ceza Dairesi 11 27, 1979).

İMDAT Derneği Kaçırılan Çocuklar Komisyonu

Seden Dürüstkan - İMDAT Derneği Kaçırılan Çocuklar Araştırma Komisyonu Başkanı

Büşra Sarıyar - İMDAT Derneği Kaçırılan Çocuklar Araştırma Komisyonu Üyesi

Damla Memişoğlu - İMDAT Derneği Kaçırılan Çocuklar Araştırma Komisyonu Üyesi

Mahi Aslan - İMDAT Derneği Kaçırılan Çocuklar Araştırma Komisyonu Üyesi

Melis Ruzin Tezel - İMDAT Derneği Kaçırılan Çocuklar Araştırma Komisyonu Üyesi

Melisa Gölemen - İMDAT Derneği Kaçırılan Çocuklar Araştırma Komisyonu Üyesi

Şiddeti Önleme ve Rehabilitasyon Derneği

@imdatdernek

@imdatdernek

www.imdat.org

infoimdat@gmail.com

**ŞİDDETİ ÖNLEME VE
REHABİLİTASYON
DERNEĞİ**

NİSAN 2021

